

ՃԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՎՐՈՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԷ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆԻՍ 11, 1904

ԹԻԻ 24

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐԵԼՍ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գալու թաներ 417.—Մեղք Եւ Խոստովանութիւն 419.—Փոխուած կեանք Մը 421.—Քարտոնայի Աղի Լեռը, Սպա-
նիա 422.—Տաճար Դալուր 422.— 1903 Տարւոյ Համառօտ Տեղեկագիր Կիլիկիոյ Հոգ. Միութեան Ուրֆայի Շրջանա-
կի Եկեղեցիներուն 425.—Հողի 426.—Գրասիրական Յարկերէն Ներս 427.—Մահագոյժ 428.—Ազդեր 428.—Քա-
ղաքական Լուրեր 429.

ԳԱԼՈՒ ԲԱՆԵՐ

[Խմբագրական]

Յ.

Հոգին ինչ կ'ըլլայ յետ մահուան եւ նախ քան
յարութիւն : Այս ամենակարեւոր հարցին վրայ
լոյս սփռող շատ համարներ չկան Սբ. Գրոց մէջ :
Յայտնի է որ Աստուած նպատակ ունեցած չէ մե-
զի մանրամասն ծանօթութիւն տալ այն բաներուն
վրայ որոնք մեզի կ'սպասեն : Աստուծոյ զաւակ-
ներուն արժանավայել հոգեկան դիրքն է կատա-
րելապէս վստահիլ Ներկաւոր Հօրը, որ անտեսա-
նելի աշխարհին մէջ կը տիրէ, եւ այդ վստահու-
թեամբ ըսել, երբ մահը մտնեայ, «Հայր, քու
ձեռքդ կ'աւանդեմ իմ հոգիս» :

Բայց անկարելի է որ մարդիկ ետ կենան հա-
յեցողութիւններ կազմել խնդրի մը վրայ, որ խո-
րապէս կը շահագորգո՞ւ մարդկային ազգին մէջ մի
անդամը Խոսանց բացառութեան, եւ արտայայ-
տուած կարծիքները բազմաթիւ են :

Ոմանք պնդած են թէ հոգին կը քնանայ մահէն
մինչեւ յարութիւն : Նախնի եկեղեցիին մէջ փոք-
րիկ խումբ մը կար, որ կ'ընդունէր այս վարդա-
պետութիւնը, եւ կրօնական բարեկարգութեան
ժամանակ աւելի ընդհանրացաւ այս : Ոմանց հա-
մար այս կարծիքին հիմը սա համոզումն է թէ

մարմինն գոյութիւնը անհրաժեշտ պայման է
անհատականութեան, կամ թէ հոգին գէթ մարմ-
նով միայն կրնայ գործել, եւ որովհետեւ քնոյ
այդ չըջանին մէջ հոգին ամբողջովին անգիտակից
է, մահէն մինչեւ յարութիւն երկարող չըջանը
դատարկ պիտի ըլլայ անոր, այնպէս որ եթէ նոյն
իսկ հազար կամ հարիւր հազար տարիներ ալ տե-
ւէ այդ, յարութեան օրը երբ հոգին արթննայ
պիտի կարծէ թէ անմիջապէս այս կեանքէն երկ-
նից փառքը փոխադրուեցաւ :

Ուրիշ տեսութիւն մը կը յայտնուի Մաքլինթը-
քի եւ Սթրոնկի «Աստուածաշնչական Գրականու-
թեան Համայնագիտական» մէջ միջանկեալ այդ
չըջանին նուիրուած յօդուածին հեղինակին կող-
մէ : Ան կ'ըսէ թէ մարմնէն բաժնուած հոգին ի
հարկէ զերծ է անշրպետի բոլոր յարաբերութիւն-
ներէն եւ չկրնար երբեք գիտակ ըլլալ ժամանակի
անցքին, վասն զի բոլոր այս բաներուն եւ տեսա-
նելի տիեզերքին նկատմամբ ամէն ծանօթութեան
համար մարմինն կախում ունի : Այսու ամենայ-
նիւ, հոգին անգիտակից չէ : Թէպէտ մեկուսացած է,
բայց իրեն թողուած է խորհրդի եւ զգացման բո-
լոր ներքին աշխարհը : Յիշողութիւնը անցեալով

կ'զբաղի, յոյսն ալ հոգեւոր ապագայի ակնկալութիւններով: Աբ. Հոգիին ուղղակի մխիթարութիւնները երբեք չեն զլացուիր: Եւ ոչ ոք կարող է ըսել թէ այս յուզումները որքան աւելի կրնան սաստկանալ անմարմին հոգիին յափշտակութեամբ վիճակէն: Այս հեղինակը յարած է նաեւ սառեալութեան թէ միջանկեալ այդ շրջանին մէջ գտնուող հոգիին կը թուի թէ մահուան անմիջապէս յարութիւն կը յաջորդէ կամ գէթ մահէն մինչեւ յարութիւն անցնող շրջանը գործնականապէս կարեւորութիւն չունի անոր:

Այս տեսութիւններուն երկուքէն ալ աւելի ծանօթ եւ աւելի ընդհանրացած ուրիշ տեսութիւն մը այն է որ Քաւարանը մէջ կ'առնէ: Ըստ այդ տեսութեան, բոլոր անոնք որ անապաշխար եւ եկեղեցիին շրջանակէն դուրս կը մեռնին՝ անմիջապէս դժոխք կ'երթան մահուամբ: Բոլոր անոնք որ կատարեալ են մահուան ժամանակ՝ ուղղակի երկինք կ'երթան, եւ անոնց կը հետեւին յետոյ ուրիշներ, որոնք թէպէտ մահուան ժամանակ, կատարեալ չէին, կը կատարելագործուին Քաւարանին մէջ: Քաւարանը կը կարծուի տեղ մը մասամբ քաւիչ, մասամբ ալ սրբող տանջանքի, որով տեւողութիւնը եւ սաստկութիւնը անձին յանցանքէն կախում ունի: Տանջանքի տեւողութեան որոշ սահման մը չկայ ծանօթ: Տանջանքը կրնայ կարճնալ եւ մեղմանալ սուրբերու աղօթքով եւ Քաւարանն է այն բանալիներուն իշխանութեան տակ, որոնք Եկեղեցիին հոգեւոր հեղինակութիւններուն յանձնուած են:

Այս տեսութեան ինպատուս կրնայ ըսուիլ որ անցեալին մէջ միլիոնաւորներ յարած են անոր եւ դեռ միլիոնաւորներ կան զայն ընդունող: Մխիթարական է նաեւ զգալ թէ կրնանք մեր սիրելիներուն համար նոյն իսկ իրենց մահէն ետեւ բան մը ընել, մեր աղօթքներուն միջոցով իրենց տանջանքներուն նուազման օգնելով: Բայց Աւետ. եկեղեցիներ Քաւարանի վարդապետութիւնը չեն ընդունած քանի մը պատճառներով: Մին սա է թէ Սուրբ Գրոց մէջ, երբ ուղիղ մեկնութիւն, չկայ ոեւէ բան որ այս վարդապետութեան ոյժ տայ: Աւելի կարեւոր պատճառ մը սա է թէ այս վարդապետութիւնը Քրիստոսէ կը յափշտակէ մէկ մասը այն փառքին, զոր ունի իբրեւ ամենակարող Փրկիչ: Անոր քաւութիւնը կ'ազատէ մեզ ամէն մեղքերու պատիժէն, երբ ապաշխարենք անոնց համար: Մկրտութենէ առաջ եւ ետեւ գործուած մեղքերն ալ, հոգեւոր դարձէ առաջ եւ ետեւ գործուածներն ալ, կը լուացուին անոր քաւչական արիւնով, եթէ ճշմարտա-

պէս խնդրենք իր թողութիւնը: Ինք իր աշակերտներուն սորվեցուց իրարու ներել «մինչեւ եօթանասուն անգամ եօթը», այսինքն այնքան անգամ որքան մեղանչողը անկեղծօրէն «կը զղջամ» ըսէ: Եւ երկնաւոր Հայրը նուազ ներող չէ քան զոր ըլլալ կը պահանջէ ականար մարդոցմէ: Եթէ մեր մեղքերը քաւութիւն մասամբ Քրիստոսի փոխանորդական մահով, մասամբ ալ մեր քաւարանային տանջանքներով, այն ժամանակ մեր փրկութիւնը մասամբ Քրիստոսի, մասամբ ալ մեզի պիտի պարտիմք: Նոր կտակարանին վարդապետութիւնն է թէ «Ռատագարութիւն չկայ», բացարձակապէս չկայ, «Քրիստոս Յիսուսով եղողներուն» եւ «Քրիստոս Յիսուսով եղողներ» ասացուածը շնչանակեր այնպիսիներ որոնք կատարեալ են, այլ ամէն անոնք որ, թէպէտ անկատար են, կը հաւատան Տէրոջը եւ կը ջանան անոր կամքը ընել բոլոր անոնց նման որոնք փրկարար հաւատք ունին:

Հետեւապէս հոգիի փրկութեան համար Քրիստոսի հաւատացողները տանջանքի պէտք չունին քաւութեան համար: Գալով տանջանքի սրբարար հանգամանքին, կը տարակուսինք այդպիսի հանգամանք ունենալուն վրայ: Կատարեալ ըլլալու համար մեզի պէտք եղածն է աւելի սէր առ Աստուած: Եթէ սիրենք զինք բոլոր սրտով, մեր մեծագոյն հրճուանքը պիտի ըլլայ իր կամքը ընել, եւ մեղքը մեզի ատելի պիտի ըլլայ անոր կամքին հակառակ ըլլալուն համար: Սակայն զԱստուած աւելի սիրելու համար կը կարօտինք ոչ թէ անոր խտութիւնը ճաշակել, այլ աւելի յստակօրէն իր առ մեզ սիրոյն մեծութիւնը տեսնել, իր բարկութեան արտայայտութիւնը չէ, այլ իր ներման քաղցր խօսքերն են, որ ամէնէն աւելի կրնան մեզի ատել տալ մեր մնացած մեղքերը եւ անկեղծ զղջումով հրաժարիլ անոնցմէ:

Եւ եթէ կտրելի է կղերին աղօթքներով թեթեւցնել տանջանքը եւ կարճել անոր տեւողութիւնը, յայտնի է թէ ասով ահաւոր փորձութիւն մը կը դրուի կղերին առջեւ: Առնենք օրինակ մը: Ամերիկայի մէջ Բողոք. եկեղեցիներ կան, որոնց անդամ են մեծահարուստ շատ մարդիկ եւ որոնց մէջ մէկ անգամէն երկու երեք հազար ոսկի կը հաւաքուի բարեսիրական կամ միօրինարական ձեռնարկներու համար: Արդ, եթէ այդ եկեղեցիներու անդամները հաւատան թէ իրենց երէցը կարող է իր աղօթքներով Քաւարանէն արձակել իրենց ննջեցեալ սիրելիները, երէցը կրնայ, եթէ ազատ մէկն ըլլայ, մեծ գումարներ քաշել անոնցմէ եւ շատ հարստանալ: Ինչ սոսկալի փորձութիւն

է այս՝ հովուական անպարէզը մտնելու՝ վարձկանական կամ շահախնդրական շարժառիթով եւ ոչ թէ մարդոց հոգիներուն օգտակար ըլլալու նպատակով:

Եւ այս տեսութիւնը չհամաձայնիր արդարութեան վրայ մեր ունեցած գաղափարներուն: Ահա երկու մարդ, որ հաւասարապէս չար են եւ մէկտեղ կը մեռնին: Մին, առանց անձնական ունեւորժանիքի, հարուստ բարեկամներ ունի, որոնք խոշոր գումարներ կու տան եւ չուտով զայն կ'ազատեն Բաւարանէն: Միւսը չունի բարեկամ եւ հետեւապէս երկար ժամանակ կը մնայ տանջանքի վայրը: Չենք կրնար այս բանը մեզի արդար երեւցընել: Եւ եթէ տանջանքը սրբարար զօրութիւն ունի, հարուստ բարեկամ ունեցողը միւսին չափ կարօտ է անոր:

Դարձեալ, ինչ ալ ըլլայ բանալիներու իշխանութեան նշանակութիւնը, նոյն իշխանութիւնը որ Պետրոսի արուեստը Մատ. ԺԶ. 19 համարով՝ բոլոր աշակերտներուն եւ, շատ մեկնիչներու կարծիքով ալ, բոլոր եկեղեցիին արուեստը Մատ. ԺԶ. 18 համարով եւ ինչ ալ ըլլայ այդ իշխանութիւնը, չկրնար փոխել հոգիի փրկութեան պայմանները, որոնք են ապաշխարութիւն եւ հաւատքի Տէր Թիսուս Բրիստոս:

Չենք կրնար այս յօդուածով լմնցնել հոգիներու յետ մահու վիճակին վրայ մեր ըսելիքը: Բայց կ'ուզենք, մեր խօսքը չվերջացուցած, յիշել թէ գտնուած են ֆողոքականներ, որոնք ննջեցեալներու համար մատուցուած աղօթքներու կարեւորութիւն կու տային: Տիպար աղօթքն այն է, որով Աստուծոյ կու գանք իբրեւ Հօր մը, իր առջեւ կը թափենք մեր բեռները, եւ իր հետ կը խօսինք այն բաններուն վրայ որոնք ամէնէն աւելի կը գրաւեն մեր խորհուրդները: Երբ մեր սիրելիները կ'առնուին մեզմէ, չենք դադրիր անոնց վրայ մտածելէ կամ գանձը սիրելէ: Եւ բնական է որ անոնց վրայ մտածենք, երբ իրենց ու մեր Հօրը կու գանք աղօթքով: Եւ եթէ անոնց հանդէպ մեր սէրը արտայայտուի խնդրուածքի ձեւով, եթէ ինչպէս ամէն օր կ'աղօթէինք անոնց համար երբ մեզի հետ էին՝ նոյնպէս դեռ անոնց համար կ'աղօթենք իրենց մահուանէն ետեւ, բնական բան է այս: Սակայն Նոր կտակարանին մէջ աղօթքի օրինակ չկայ ննջեցեալներու համար, ոչ ալ ունէ գաղափար թէ վայելուչ է այդպիսի աղօթք մատուցանել:

Ներեցէ՛ք որ յօդուածագիրս իր անձնական փորձառութիւնը պատմէ հոս: Բոլոր այն տարի-

ներուն մէջ, որոնք անցած են յորմէհետէ իրմէ աննուեցան իր պատիկներէն ոմանք, յոյժ շատ անգամ խօսած է անոնց վրայ աղօթքի մէջ, բայց չէ աղօթած անոնց համար, վասն զի բնաւ չուէր տարակոյս թէ անոնք Փրկչին քով էին եւ յաւիտեան ապահով ամէն վտանգէ կամ վնասի կարելութենէ: Ի՞ր գործն եղած է մանաւանդ փառք տալ անոնց ներկայ երջանկութեան համար եւ աղօթել որ ինք, հայրը, պատրաստուի անոնց միանալ երկնաւոր երկրին մէջ:

ՄԵՂՔ ԵՒ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Յ. Գ. Գ.)

Ինչո՞ւ պէտք է խոստովանիլ մեղքը: Եթէ մեղքը լոկ ծուռ ճամբայ քալելէ բաղկանար, ճամբան փոխելով ամէն բան կը լմննար: Փոխանակ հիւսիս երթալու հարաւ գացողը եթէ դառնայ եւ հիւսիս երթայ, խնդիրը կը վերջանայ: Ինչ պէտք կայ գոչելու: «Դէպ հարաւ կ'երթայի, բայց հիւսիս դէպ հիւսիս դարձայ»: Բայց մեղքը լոկ արտաքին դիրք մը կամ շարժում մը չէ: Ամէն մէկ մեղքի մէջ մեղանչողին եւ ուրիշ բարոյական անձերու պատկանեալ կարեւոր իրողութիւններ կան: Մարդ մեղք չկրնար գործել առանց նախ իր կամքին եւ էութեան մէջ բարոյական յատկութիւն մը ստանալու: Խորհախելու համար մարդուս հոգին նախ խորհալի վիճակ մը կ'ունենայ: Թշնամութիւն ընելու համար նախ ատող վիճակ մը կ'ունենայ: Մեղքին մէկ յատկութիւնն ալ միւս բարոյական անձերու իրաւունքը բռնաբարելն է: Բարոյական չեղող գոյակներու դէմ մեղք չըլլար: Բնական զօրութիւններու նկատմամբ գործուած անճա՛հ գործերը մեղք են, որովհետեւ կամ մեր անձերուն, կամ մեր ընկերներուն եւ կամ Բնութեան Տէրոջ դէմ են: Օրինակի համար, եթէ ես առանց պատճառի լոկ ըստ կամս կորսնցնեմ ջնջեմ Բնութեան գեղեցիկ բաները, կամ պարապ տեղ սպաննեմ կենդանիները եւ կամ զանոնք չարչարեմ, այսօրինակ գործերը մեղք են վասն զի կը նուաստացնեն զիս: Մեղք են այն գործերը որ հակառակ են մեր կամ ուրիշ բարոյական էակներու իրաւունքին եւ կամ Աստուծոյ գերիշխանութեան: Բարոյական օրէնքը բարոյական գոյակներու նկատմամբ կարելի է մտածել: Ինչպէս որ ձգողութեան օրէնքը նիւթական գոյացութիւններու եւ կեանքի օրէնքները կենսաւորներու առընչութիւնները կը յայտնեն, նմանապէս բարոյական օրէնքներն ալ բարոյական էակներուն առըն-

չութիւնները կը յայտնեն : Ուր որ բարոյական էակներ կան, անոնք իրարու հետ այսինչ առնչութիւններու մէջ գտնուելով միայն կրնան կանոնաւոր կերպով բնակիլ : Այս առնչութիւնները անոնց իրաւունքներն ու պարտականութիւնները կը կազմեն եւ կ'որոշեն : Օրինակի համար, հայր մը իր զաւակներուն հետ այնպիսի առնչութիւն մը ունի որ զաւակները իրենց կերակուրին եւ սնունդին համար անոր կապուած են : Արդ, այս պատճառաւ, զաւակներուն ապրուստը անոնց իրաւունքն է եւ հօրը պարտականութիւնը : Մարդու մը հանդէպ ընկերներուն ցուցած համակրանքը այդ մարդուն ընկերութեան մէջ ապրելու կարող ըլլալուն նպաստող կարեւորագոյն պայմանն է : Արդ, այն համակրանքը, այսինքն պատիւը, այդ մարդուն իրաւունքն է, եւ անոր պատիւը յարգել անոր ընկերներուն պարտականութիւնը :

Եւ սակայն առ հասարակ այս առնչութիւնները եւ յարաբերութիւնները կամայական եւ ըստ դիպաց չեն, այլ մարդկային սեռին բնութեան պահանջն են, եւ բնական են եւ անհրաժեշտ : Այսինքն Արարիչը կամեցած է որ արեւելքին կառավարութիւնը այնպէս ըլլայ : Ուրեմն բարոյական օրէնքին բուն աղբիւրը Աստուած է, որուն ազդեցութեամբ մեզի կը պարզուի անիկա : Երբ կ'ըսենք թէ այսինչ բանը մեր պարտականութիւնն է, ոչ թէ իբրեւ կամայական բան մը կը նկատենք զայն, այլ կը մտածենք թէ մեր եւ ուրիշ բարոյական էակներու բնութեան բերմամբ այդպէս է : Ըսել կ'ուզենք թէ ատիկա Աստուծոյ անօրէնութեան եւ կամքին հետեւանքն է :

Եւ ահա, որովհետեւ մեզքը այս բարոյական առնչութիւններուն եւ սկզբունքներուն հակառակ գործելն է, ուրեմն անոր հետեւանքը մարդոց եւ Աստուծոյ դէմ մեղանչել կ'ըլլայ : Եւ ուստի մեղաւորին իր ընթացքը փոխելը մեղքի խնդիրը չլուծեր, այլ հարկ է որ բարոյական էակներուն հանդէպ առնչութիւններն ալ իրենց բնական վիճակը վերստանան : Եւ ահա խոստովանութիւն հարկ կ'ըլլայ հոս : Ճշմարտապէս ապաշխարող անձը միւս բարոյական էակներուն հանդէպ սրտով ուղիղ դիրքի եկած է : Առաջ զանոնք իր հաճոյքները կատարելու իբրեւ միջոց կը գործածէր, հիմա զանոնք իր սիրոյն եւ աշխատութիւններուն առարկայ եւ նպատակ կը ճանչնայ : Առաջ զանոնք կ'արհամարհէր, հիմա կը պատուէ : Առաջ Օրէնսդրին իշխանութիւնը չէր ճանչնար, հիմա կը ճանչնայ : Ապաշխարողը իր մտքին մէջ տեղի ունեցած սոյն փոփոխութիւնը արտաքուստ եւս ցուցնել կ'ուզէ :

Եւ այս կ'ըլլայ խոստովանութեամբ : Ինչպէս որ մեղանչելու ատեն նախ մեր հոգիին մէջ անկարգութիւն մը կը յղանանք եւ յետոյ արտաքուստ կը գործադրենք զանիկա, նմանապէս ապաշխարելու ատեն նախ մեր հոգին ուղիղ դիրք մը կը ստանայ բարոյապէս, եւ ապա խոստովանութեան միջոցաւ սոյն դիրքը արտաքուստ կը յայտնենք եւ ըստ այնմ կը շարժինք : Արդ, խոստովանութիւնն է բարոյական էակներու զեկուցանել թէ կը փափաքինք անոնց հանդէպ մեր եղծած բարոյական առնչութիւնները ի սրտէ վերահաստատել եւ այս նոր առնչութեան համաձայն յարաբերութիւն ընել անոնց հետ :

Հոս կրնանք տեսնել խոստովանութեան պէտքը եւ անհրաժեշտ ըլլալը : Մեղքի պատճառաւ աւարուած մեր բարոյական կեանքին կանոնաւորութիւնը վերահաստատելու համար հարկ է մեզ մեր վշտացուցած անձերուն երթալ եւ յայտնել թէ մեր նախկին դիրքը փոխուած է եւ թէ անոր համար վիշտ կը զգանք : Այս կերպով թէ՛ մենք ճշմարտութեան համաձայն վարուած կ'ըլլանք, եւ թէ՛ մեր ընկերները մեզ հանդէպ ճշմարտութեան կը հրաւիրենք : Ինչպէս որ խոստովանութիւնը օրհնեալ բան մըն է, նմանապէս խոստովանութիւն չընելը վնասակար է : Եթէ քու ներսիդ ողորդ զգացածիդ համաձայն չապրիս արտաքուստ, զարձեալ հակասութեան մէջ կ'իյնաս : Եւ այս է բարոյական նուաստութիւն : Եւ քու ընկերիդ հանդէպ քու ներսիդիդ վերահաստատուած բարոյական նոր առնչութիւնդ անոր չյայտնելուդ համար, այդ ընկերդ գուցէ քու պատճառաւ տխուր օրեր կ'անցնէ : Այն խոստովանութիւններուն այս դոյզն զլացումը ուրախութեան եւ խաղաղութեան գետերու առջեւ ինչ միւս պատուարներ կ'ըլլայ :

Բայց որով խոստովանելու ենք, նկատումով մը պարզ է այս հարցումին պատասխանը : Խոստովանէ անոնց որոնց դէմ մեղանչած ես : Բայց երբեմն դժուարութիւններ կը ծագին սոյն պարզ կանոնին գործադրութեան մէջ : Կան ոճանք որ Աստուծոյ ընկու խոստովանութիւնը մարդկային փոխանորդի մը ընելով կը շատանան : Եւ պատճառը սա է որ շատեր կը կարծեն թէ Աստուած իրենցմէ հեռու է, եւ անոր աւելի մերձաւոր անձ մը գտնելով անոր միջոցաւ կը մօտենան Աստուծոյ : Այսպիսիներ, եթէ զիտնան թէ Աստուած իրենց աւելի մօտ է քան ոեւէ մարդ, ուրիշ աշխատութիւն պիտի չկէին եւ ուղղակի Աստուծոյ պիտի ընէին իրենց խոստովանութիւնը : Կան ոմանք ալ որ չզիտնա-

լով թէ ինչպիսի խոստովանութիւն ընդունելի է Աստուծոյ, կը դիմեն այն անձերուն որոնք, կը կարծեն թէ: գիտեն: Եթէ այսպիսիներ գիտնան թէ Աստուծոյ խոստովանելու եղանակը մարդոց խոստովանելէ աւելի պարզ է, եւ թէ պէտք է խոստովանիլ Աստուծոյ իրրեւ Հօր մը որ մեզ կը սիրէ, մեզի ներած է եւ ամէն տեղ ներկայ է, առանց դժուարութեան եւ առանց միջնորդի Աստուծոյ կը խոստովանէին: Արդ, յիշենք թէ, որովհետեւ ամէն մէկ մեղք Աստուծոյ դէմ կը գործուի եւ Անոր ամենատես աչքերը կը տեսնեն ամէն մէկ մեղք, մեր ամէն մէկ մեղքը անոր խոստովանելու ենք: Անոր խոստովանելու ենք համարձակութեամբ, վասն զի Ան մեզի մօտ է եւ մեզ կը սիրէ:

Իսկ գալով մարդոց խոստովանելու խնդրին, այս մասին մեր դժուարութիւնը սա երկու պարագաներուն մէջ կ'ըլլայ, այսինքն՝ կա՛մ խոստովանելէ խոյս կու տանք ամէնալով երբ պէտք է խոստովանիլ, կա՛մ կը մտածենք թէ ամէն ինչ որ մեղք կը համարինք, ամէնուն կամ հրապարակաւ խոստովանելու ենք: Աւելի մեծ սխալը առաջին պարագային մէջ կը գործուի, իսկ երկրորդը՝ կրօնական արթնութեան ժամանակներ: Եթէ ընկերներէդ մէկուն անիրաւութիւն մը ըրած ես, եւ անիկա քու այդ ըրած անիրաւութեանդ համար վշտացած եւ վնասուած է, քու զղջումդ բաւական չէ: Մինչեւ որ չերթաս եւ այդ սիրտը քու խոստովանութիւնովդ չհանդարտեցնես, ճիշդ պահանջուած դիրքին եկած չես: Թէպէտ քեզի ծանր է, թէպէտ քեզի սուղի պիտի նստի, եւ սակայն դնա այդ մարդուն, խոստովանէ անոր եւ քու խաղաղութիւնդ ապահովէ: Խոնարհելով կը բարձրանաս եւ կը բարձրացնես: Բայց խոստովանութեան զանցառութիւնը մարդուն նուազագոյն մի պատճառ կ'ըլլայ:

Սակայն խոստովանիլ պարտաւոր եմ մտածելով ոեւէ բան ոեւէ տեղ մի խոստովանիլ: Մի կարծեր թէ ուրիշի եւ կամ Աստուծոյ դէմ գործած յանցանքդ եկեղեցւոյ պաշտօնեաներուն խոստովանելով խոստովանութիւն ըրած կ'ըլլաս: Ապաքէն կ'ենթադրուի թէ անոնք իրենց դիրքին չնորհիւ խոստովանութեան եղանակը աւելի աղէկ գիտեն, ուստի կրնան քեզ առաջնորդել ուղիղ կերպով խոստովանելու: Ասկէ աւելի գործ չունին: Դուն պարտիս խոստովանիլ Աստուծոյ եւ ընկերիդ: Աստուծոյ եւ ընկերիդ դուն խոստովանելու ես: Մտքովդ եւ երեւակայութեամբ գործած մեղքերդ մարդոց մի խոստովանիլ, Աստուծոյ խոստովանէ: Անոնք Աստուծոյ դէմ գործուած

են: Եւ այս պարագային մէջ փորձութիւնը ու մեղքը իրարմէ զանազանելով, փորձութեանդ դէմ օգնութիւն հայցէ, եւ մեղքիդ համար խոստովանութիւն ըրէ: Անհատներու դէմ գործած մեղքերդ խոստովանէ անհատներու, հանրութեան դէմ գործածներդ՝ հանրութեան, առանձին գործածներդ՝ առանձին, հրապարակաւ գործածներդ՝ հրապարակաւ: Օգուտ չկայ առանձնական մեղքերը հանրային ժողովներու մէջ հրապարակաւ նկարագրելու մէջ, ընդհակառակն շատ անգամ վնաս կայ: Արդարեւ հաւատացեալները, իբր մեղքակիցներ, միեւնոյն Փրկչէն իրենց ընդունած թողութիւնը եւ վայելած ուրախութիւնը իրարու կրնան հաղորդել որ հաճելի է եւ բնական, բայց տօրկա պէտք չէ որ խոստովանութիւնը չափազանցութեան տանելու պատճառ ըլլայ:

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՓՈԽՈՒԱԾ ԿԵԱՆՔ ՄԸ

Թէ եղեռնագործներու հոգեւոր օգտին համար կազմակերպեալ միջոցներ ինչ կ'արժեն տնոյս հազարաւոր մարդոց համար, որոնց օգնած են եւ յաղթական կեանք մը շնորհած են այդ միջոցները, կը պատմուի չքեղ հաւատքի եւ բարեպաշտութեան այն արձանագրութեան, Տիկին Պէլլիկթըն Պութհի գործին, մէջ որ ունի սա տիպաղոսը «Բաւալէն Էպիսկոպոս» Մէկ մարդու պատմութիւնը, իր էական կէտերուն մէջ, անհամար ուրիշներու պատմութիւնն է: Ակնարկուած մարդը մանկութենէն հետէ ուրիշ բան չէր ճանչնար, բայց միայն չար: Անոր ազգատոհմը եւ միջավայրը յոռեգոյն եղած են, եւ ինք յատկապէս ոճրագործութեան վարժուած է: Երբ բանտապանը անոր անունը գտաւ այնպիսիներու անուններուն ցանկին մէջ որ Տիկ. Պութհի տեսակցութիւն մը խնդրած էին, Տիկին Պութհի պատմեց անոր վրայով: Մարդը քանի մը անգամ բանտ մտած էր, երեք անգամ դաշոյնով վիրաւորած էր բանտի պաշտօնեաները եւ բանտարկեալ ընկերները, եւ երկու անգամ փորձած էր բանտը վառել: Ասոնցմով հանդերձ ափիոնամով էր, եւ շատ անգամ առանձին կը պահուէր, վասն զի անկարելի էր վստահութեամբ զանիկա ուրիշ մարդոց հետ դնել: Երբ մարդը ներս բերուեցաւ, կը ցուցնէր ունակացած ոճրագործի մը կերպարանը, գոզի նայուածք, կասկածաբարութիւն: Այն էր այնպիսի մէկը՝ որ կ'որսնցուցած էր վստահութիւն թէ՛ իր անձին վրայ եւ թէ՛ բոլոր մարդոց վրայ: Տիկին Պութհի «Բաւալի եկաք»ին չպատասխանեց բաւական վայրկեաններ,

բայց վերջապէս յանկարծ ըսաւ, «Գիտէ՞ք, ո՛վ եմ ես, եւ այս բանտին մէջ ամէնէն չար եւ ամէնէն նենգամիտ մարդն եմ»։ Եւ յետոյ ըրաւ իր ոճիւրներուն եւ ստամբակութիւններուն պատմութիւնը, եւ վերջացուց զայն վերջին դատաւորին խօսքով որ ըսեք էր, «Մէկդի ասէ՛ք ասիկա եւ յիակեցէ՛ք անբան գազանի մը պէս, վասն զի ասկէ երեք տարեքութիւն չունի»։ Այնուհետեւ անկարագրելի յուզումով գոչեց, «Կը կարծէ՞ք թէ ինծի համար ոեւէ յոյս կայ»։ Տիկին Պուլթի խօսեցաւ այն Սիրոյն վրայ որ կրնար ներել, եւ այն Զօրութեան վրայ որ կրնար պահել։ Եւ մարդը մեկնեցաւ, խոստանալով «Չանայ»։ Եւ ջանաց ալ, ի սկզբան մարդուն ըրած յառաջդիմութիւնը թեթեւ էր, եւ իրօք հազիւ նշմարելի։ Հին ունակութիւններ իրենց դրոշմը տպաւորած էին անոր վրայ, եւ նախկին բնաւորութիւնը կը բոցավառէր անոր մէջ։ Եւ սակայն պարզ կը տեսնուէր թէ մարդը կ'ուզէր ազէկ ըլլալ։ Շարունակեց ջանքը։ Իր ժառանգած եւ հին ունակութիւններուն դէմ մղած պայքարը սոսկալի էր, բայց չընց զայն։ Երբ Տիկին Պուլթի վտանգաւոր հիւանդութեան լուրը եկաւ, անոր «տղան» իր պայքարին նոր շարժառիթ մը գտաւ։ «Շատ սաստիկ կը ջանամ բարի ըլլալ այս օրերս», գրեց, «վասն զի Գիրքը կ'ըսէ թէ Աւրդարին ջերմոտանդ աղօթքը շատ ազդեութիւն ունի», եւ ես իմ աղօթքներս կ'ընեմ Մայրիկին առողջանալուն օգնելու համար»։

Հիմա հինգ տարի անցած է անոր բանտէն ազատ արձակուելէն հետէ։ Այսօր այն մարդը, որ ոչ մէկ բանտապահ կը յուսար թէ համեստ կեանք մը պիտի կրնար վարել, օգնական վերատեսուչ է մեծ ճարտարութեամբ հաստատութեան մը եւ ունի երջանիկ տուն մը։

«Քու քաղցրութիւնդ զիս մեծցուց», գրեց մէկը որ մեղանշած եւ թողութիւն ընդունած էր ասկէ աւելի քան երկու հազար հինգ հարիւր տարիներ առաջ։ Մեր «քաղցրութիւնն» ալ — մեր «էքն ու վստահութիւնը» — կը բարձրացնէ՝ ուրիշ հոգիներն այսօր, թէ ընդհակառակն մեր խօսողութիւնը զանոնք ետ կը վանէ դէպ հոգեւոր անյուստութիւն եւ մեղք։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ Ք

ՔԱՐՏՈՆԱՅԻ ԱՂԻ ԼԵՌՈՂ, ՍՊԱՆԻԱ

Աղի լեռնէ մը պակաս չէ Սպանիոյ մէջ Քարտոնայի երկրաբանական զարմանալի երեւոյթը։ Այս լեռն ունի անաւոր թշնամի մը, որ կամաց կամաց բայց անողորմելի կերպով կը կրծէ զանիկա

ներսի կողմէն։ Լեռներուն բոլորտիքը ցան եւ ցիր կը գտնուին նուրբ բացուածքներ — որոնք «կապիկի բացուածքներ» կը կոչուին բնիկներէն — եւ ասոնց ամէն մէկէն վտակ մը դուրս կու գայ, այնքան տկար, որ կը թուի թէ անգոր է զնոս մը հասցնել, բայց քչիկ քչիկ այս ստորերկրեայ աղբիւրները ճամբայ կը բանան լեռան ամբողջ թանձրութեան մէջէն, կը ծակեն երկայն փապուղիներ, որոնց մէջ կրնայ մտնել այցելուն, եթէ ուզէ։ Իրեն ընկերացող առաջնորդը կը սկսի զգուշացնել զանիկա թէ իրեն համար խոհեմութիւն է նախ իր կտակը չինել, վասն զի վտանգաւոր հոսանքները շարունակ իրենց հետ աղ կը սահեցնեն այն նեղ խողովակներուն մէջ։ Ուեւ ժամանակ հնար է որ աղի մեծ զանգուածներ վար իյնան խողովակներէն վրայ եւ ծմեն զանիկա ճանճի պէս։ Մարդու մը ձայնը, հողին վրայ մէկուն ծանրութիւնը, բաւական են առաստաղէն ստոի զանգուածը անջատելու։ Եւ սակայն այցելուն թող քանի մը քայլ եւս առաջ երթայ, եւ անառաստաղէն կախուած կը տեսնէ անարատ ճերմակութիւն ունեցող աղէ շթաքարեր ջահերու նման։ Կը թուի թէ վտակները բիւրեղի խաւին քովէն կը հօսին, եւ իւրաքանչիւր շթաքարի ծայրէն կախուած ջրի կաթիլը կը պսպղայ ինչպէս աղամանդը ճրագի լոյսին դիմաց։ Յանկարծ ուղեցոյցը քեզ ետ կը քայլէ։ Ուշադրութիւնդ կը հրաւիրէ տկար ձայնի մը որ կը նմանի սեղմուած սպունգի ձայնին, տկանջի հազիւ լսելի, եւ սակայն աղի մօտալուտ սահուն մը ազդարարող ձայն է այն, եւ հրաման մը մարդու քայլերը ետ դարձնելու, եւ այլ եւս կարելի չէ աւելի թափանցել լեռան բանաստեղծական խորութիւններուն մէջ։ Քարտոնայի լեռն անհասնելի ստացուած է, ուստի չընդ համազգեստներ հագած երեք չորս պահապաններ դրուած են, որոնք չեն թողուր որ բոլորտիքի բնակիչները աղին դպչին։ Այսու ամենայնիւ դիւրին է առնել բիւրեղացած կտոր մը իրրեւ յիշատակ։ Այս նիւթը այնպէս վճիռ է որ ակնոցի ապակիներ կրնան չինուիլ աւելի թափանցիկ կտորներէն։ Աղի սոյն գործին մէջ աշխատող մարդիկ անկէ կը չինեն խաչեր, համրիչներ, բաժակներ եւ չիչեր, եւ դանոնք զբօսայրջիկներուն կը ծախեն քանի մը փէսէթայի։

ՏԱՅԱՐ ԴԱՇՏԸ

Գարունը եւ Զարիւն լայնուրէն են (Շար. Զախար. Բիւնի եւ Վերջ)

Այսօր շատեր, ու էն առաջ երկրագործներ, դաշտ կ'երկն վարելու, ցանելու, ջրեւ

լու, քաղնիչելու, քաղելու, կալելու եւ կամ-
նելու. մէկ խօսքով, մշակելու եւ հաց չինելու.
Բարի եւ շատ բարի, եթէ սակայն ջուրի բաժին-
ներու, արջառ արածեցնելու, եւ այլ դործերու
համար վէճեր ու կռիւներ չյարուցանէին, աղտոտ ու
խիտ խօսքեր չի տային ու չառնէին. Դաշտ
եղնել դաշտը մշակելու համար՝ արդարեւ բարի է,
ու օրքան բարի պիտի ըլլար, եթէ մշակները
քիչ մ'ալ ընտելեամբ ու սրտով, հոգիով ու բեր-
նով ալ բարի լինէին եւ դաշտին մէջ, իբրեւ տա-
ճարի մէջ բարեբանութիւններ երգէին ու մոլտա-
յին այն էակին, որ իրենց սերմանեաց վրայ արեւ
ու անձրեւ կ'առաքէ եւ իրենց քրտինքը կ'օրհնէ,
կ'արդիւնաւորէ. Ուրեք ուրեք գիւղ տեղեր այս-
պէս տաճարի փոխուած են դաշտեր, այն գիւղեր
ուր Աւետարանի գորութեամբ հզօր եկեղեցիներ
եւ պարկեշտ ու բարեպաշտ գիւղացիներ հասած
են իբրեւ Աւետարանի, կրօնի եւ հաւատքի հոռնա-
քեր. Ատեն ատեն ասանկ դաշտերու մէջէն ան-
ցած եւ լսած եմ ոչ թէ խաղեր ու յօտներ, այլ
սրբազան երգեր ու եղանակներ, հնչուն աղօթք-
ներ. Սրբազան դաշտեր, տաճարափոխուած ար-
տեր ու անդեր, որ սուրբ սարսուռներով կը լեցը-
նեն հոսկէ անցնողները ու կարծես կը սրբացնեն
անցորդներն ալ. Սրբաբոյր տեղիք:

Դաշտ կ'ըլլեն երբեմն ալ բազմութեամբ քաղ-
քներ, ինչպէս նաեւ գիւղացիք, զորոքա-
նաւոր համար. Եւ երանի թէ զուարճանային,
բայց, ցաւալի է, կը խօշտան, կը խենչնան յա-
ւէտ. Դիտած եմ, երկար ժամանակներէ ի վեր,
Չատիկի կիրակիէն ետեւ, թէ՛ Լուսաւորչական
եկեղեցիները թէ՛ նոյն իսկ Բողոք. Ժողովարան-
ները կը դատարկանան զրեթէ. Ու Ժողովուրդը
առ երեսոյթը կը բացատրէ, իր սովորութեան հա-
մեմատ, խիտ ու յանգաւոր սա խօսքով, «Բրիս-
տոս յարեալ, ժամեր տարաւ» Եւ իրաւ Նոր
Կիրակին ու Կանաչ Կիրակին Ժողովուրդը կը
գտնեն ոչ այնքան եկեղեցիներու մէջ որքան դաշ-
տերու վրայ. Բայց ինչո՞ւ, աղօթելո՞ւ, Չատիկ ու
Յարութիւն տօնելու կամ յարուցեալ Յիսուսը
պատուելու. Երանի էր, բայց չէ, այլ պարելու,
այլ խաղալու, այլ խնդալու եւ պարերու ամէնէն
անպարկեշտները, խաղերու ամէնէն խայտառակ-
ները, ծիծաղներու ամէնէն զիւայինը, հաճոյքնե-
րու ամէնէն անհաճոյն, զրօտանքներու ամէնէն
բռնադրօսիկը, խռովիչը, խելագարիչը, մոլորիչն
ու մեղանչականը. Դաշտագնացութիւն մը, իրաւ,
ու իբր թէ Չատիկը տօնելու նպատակաւ, բայց
արդեամբ հակառօն մը, Բրիստոս մեր Չատիկը
կրկին խաչել մը ու խայտառակել մը:

Դաշտ եղնել Չատիկէն ետեւ պէտք է, քնաւն է
կը հասկնամ. Չմբան այն երկարատեւ մթին,
ցրտին, մեղմադճոտ ու կսկիծոտ օրերէն, մէգոտ,
անձրեւոտ, թանձր ու ծանր օդերէն ետեւ, ամ-
պոտ, անարեւ եւ ըիւր շաբաթներէն եւ ամիս-
ներէն եւ երկարատեւ անարգելութենէն եւ գրե-
թէ դռնփակ կենցաղավարութենէն ետեւ երբ եր-
կինք կը բացուի ու կը կապուտնայ, երբ արեւը
կը տաքնայ ու կը պայծառանայ, երբ օդերը կը
մեղմանան ու կ'անուշանան, երբ գարուն է եւ ա-
մէն բան գեղեցիկ, երբ ծնիլ կ'սկսին ծաղիկ-
ները, բողբոջիլ, պտկիլ ու պտղիլ՝ ծառերը, երբ
ձերմակին տակէն ելած սեւ գետինը կակղնալ, կա-
նաչնալ ու քնքշնալ կ'սկսի, երբ տարագնաց
թռչունները դառնան մեր մթնոլորտը ընտելաւո-
րել, քաղցրաձայնել եւ մեր տանիքներուն վրայ,
քիւերուն տակ քնակիլ, բունաւորել, մեր պա-
տուհաններու երկաթ ձողերուն վրայ թափել,
թռչկոտել, ձուայ ճռռեղել ու կ'ըսեն կար-
ծես մեզի, «Տուններնէդ դուրս եկէք ու մեր
ընդարձակ աշխարհը մտէք. չնչեցէք մեր կնած
կենսատու օդը եւ զուարթ եղէք մեզի պէս» Ան-
կարելի է այս պահուն շարունակել մնալ տան նեղ
պատերու մէջ, տուններու ետին կամ երդիքներու
ներքեւ. Կարելի չէ դուրս չխոյանալ եւ թեւ ու
ոտք, օրրոտ ու թոք չբանալ Բնութեան ներշնչու-
թիւններուն առջեւ. Բայց երբ այսպէս դուրս կ'ել-
նենք, դաշտ կ'ընենք սմանդուած թոքեր ընդլա-
նելու, մաշած դեղնած դէմքեր արեւոտելու եւ ա-
րեւարուժելու ու վտիտ մարմիններ, մաքրեր
ու հոգիներ հիւանդկալ Էտիթիւններ առող-
ջացնելու, մանրէոտ, միջրոպոտ կազմուածքներ
հականխելու, չմոռնանք նկատել յարմարութիւն-
ները եւ ընտրել մեր ընկերները ու անոնց հետ
դուրս ելնելու, դաշտ գնալու մեր օրերը. Դուրս
չեղնենք անանկ օրերու ու մանաւանդ կիրակիներ-
ու մէջ, երբ աշխարհ այդ կիրակիները կտորե-
լու, այդ նուիրական օրերը պղծելու համար դուրս
կ'ելնէ. Ու դուրս չեղնենք անանկ ընկերներու
հետ որ կասկածի տակ կը ձգեն մեր պարկեշտու-
թիւնն ու բարեպաշտութիւնն կամ անպարկեշտ-
ներու եւ անբարեպաշտներու քաջալերութիւն
կու տան ընելու իրենց ըրածը եւ բամբասող լե-
զուններու եւ առիթ կու տան մեզի դէմ դառնալու:

Ենենք դաշտերը, մանաւանդ երբ գարուն ու
գեղեցիկ է, բայց նաեւ Իսահակի պէս — աղօթե-
լու համար, մտածելու համար, դաշտերուն մէջ
զԱստուած դտնելու եւ աստուածաբանութիւն
սորվելու համար. Քանզի Աստուած որքան Յայտ-

նութեան, նոյնքան գրեթէ Բնութեան մէջ յայտնուած է, եւ նախ Բնութեան մէջ ու ապա Յայտնութեան մէջ, եւ յետոյ նոյն իսկ Յայտնութեան Սբ. Գրքի ու Աստուածաշունչի կէս մասը բնական աստուածաբանութիւն կը պարունակէ, այսինքն Բնութեան միջոցաւ, բնական տեսարաններու եւ բներեւոյթներու միջնորդութեամբ զԱստուած մարդուս կը ճանչցնէ եւ Աստուծոյ գոյութիւնը, գործութիւնը, իմաստութիւնը, սէրը, բարութիւնը եւ գերակայութիւնը մարդուն կը յայտնէ։ Այո, նոյն ինքն Սբ. Գիրքը գործաւորը գործիքներուն միջոցաւ, զԱստուած արարածներուն եւ Հաստիչը հաստատեալ իրաց եւ օրինաց միջնորդութեամբ կը ներկայացնէ զլուսագործոց արարածին, մարդուն։ Հոն կը խօսուի երկրի ու երկինքին վրայ, արեւու, լուսնի եւ լուսաւորներու վրայ, հովու, ծովի վրայ, ծովային ու ցամաքային կենդանիներու եւ հրէշներու վրայ, անտառի, ծառի, ծաղկի, ամպի, անձրեւի, ձեան, կարկուտի, լոյսի, խաւարի, փայլակի, կայծակի, օձի, ձուկի, վիշապի, լեւիաթանի, Ռրիոնի, Արջի, եւն. վրայ, եւ կը հարցունի ո՞վ ըրաւ, ո՞վ դրաւ, ո՞վ կը վարէ զանոնք, որպէս զի մտածող միտքը թելադրուի, նոյն իսկ բռնադատուի խոստովանիլ — Աստուած, պատասխանել — Աստուած։ Որչափ շատ են հատուածները, նոյն իսկ գրքերը որ կը ճառեն այս նիւթերուն վրայ, մանաւանդ գրքերը Ծննդոց, Յօբայ, Սաղմոսաց, Եսայեայ, եւն.։

Դիտողութիւն մը եւ յաւէտ նախազգուշութիւն մը։ Շատեր, ինքզինքնին Քրիստոնեայ կոչողներ, կը բռնադրօսեն այս ճշմարտութիւնը։ Երկրպագութեան տուներէ, եկեղեցիներէ հեռու կ'ապրին, դուրս կ'ապրին ու իրենց այդ ընթացքին արդարացումը հոգ կը գտնեն, այդ փաստին մէջ թէ ամէն տեղ եկեղեցի է եւ ամէն բան քարոզիչ է, Աստուծոյ վրայ բան մը կ'ըսէ։ Եկեղեցի չեն յաճախեր ու չեն ուզեր ասոր համար մեղադրուիլ ալ առարկելով թէ ինչո՞ւ կ'ապուինք այսինչ մասնաւոր չէնքին — եկեղեցիին, կամ այնինչ մասնաւոր անձին, քարոզչին — քանի որ լեռը չըջելու ատեն անոր հողերէն, քարերէն, ժայռերէն ու մետաղներէն, բոյսերէն ու կենդանիներէն հանածոներէն ու բրածոներէն ալ կրնանք քարոզ լսել Աստուծոյ վրայ, կամ դաշտը, լճի մը կամ գետի մը ափը չըջազայած ժամանակ դաշտին ծառերէն ու ծաղիկներէն, ցանքերէն, հունձքերէն, վտակներէն կամ գետակներէն եւս կրնանք լսել Աստուծոյ ձայնը։ Բայց բազում այն է զի

այս առարկաները իմաստակներ են յաւէտ քան իմաստուններ, համբալ՝ քան գիտնական մտքեր, որ ոչ մէկ բանի վրայ կրնան կարգաւ ու կ'ուզեն կարգաւ զԱստուած, որոց բոլոր առարկութիւններուն ետին չկենար Աստուծոյ մը փնտռուքը Բնութեան մէջ, այլ ծոյլ թափաղկոտութիւններ, հեղգ ու հեշտին դուարձասիրութիւններ, անկարգ խաղեր ու խնդուքներ, սանձարձակ հաճոյախնդրութիւններ, հացկերոյթներ, դատարկաբանութիւններ, եւն.։

Ճշմարիտ ու բարեպաշտիկ բնասէրներն ու բնագէտները, բնական աստուածաբանութեան իրական աշակերտներն այսպէս չեն թեթեւախօսեր ու նախատեր Յայտնութիւնը, այլ պատկառոտ եւ ակնածու են անոր ու կ'զգան ունոր անհրաժեշտութիւնը, Բնութեան յայտնութիւնները աղօտ եւ անբաւական գտնելով՝ մարդկութիւնը Աստուծոյ վրայ լուսաւորելու համար։ Սիրենք ու յարգենք բնական յայտնութիւնները, բայց ոչ անկախ ու անջատ գրաւոր եւ ներչնչեալ յայտնութենէն, որ գերազանց է ուրիշ ամէն յայտնութենէ։ Նոյն իսկ յիշելու է, գրաւոր յայտնութիւնն է որ բռնի կը բերէ եւ կ'արժեւորէ բնական յայտնութիւնները, թէեւ իրաւ է որ բնական յայտնութիւնն ալ փոխադարձաբար կը գնահատէ եւ կ'արժեւորէ գրաւոր յայտնութիւնը։ Անոնք Սբ. Գիրքին իսկ մէջ իրարու օժանդակ են, իրարմէ անբաժան են եւ զիրար կը յանձնարարեն։ Այսպէս ալ ըլլալու են ասոնք մարդկային կեանքին մէջ։ Կոն ալ ասոնք մէկզմէկ պէտք է յանձնարարեն յաւէտ քան զիրար հակասեն, չէզոքացնեն կամ անպիտացնեն։ Ի բնութենէ անոնք համաձայն ալ են։ Մարդիկ զանոնք կ'աններդաշնակեն, մէկուն կամ միւսին սիրահարելով եւ մէկէն կամ միւսէն պաղելով, ուժանալով։

Ըսուած խօսք մը կրկնեմ ու փակեմ։ Դաշտերը ելնենք, բայց Իսահակի պէս. ոչ միայն զբռնելու եւ մշակելու, թէեւ նաեւ ատոնց համար, այլ նաեւ, այլ մանաւանդ, որ աւելի կարեւոր է, Աստուծոյ վրայ մտածութիւններ ընելու, աղօթելու համար եւ նոյն իսկ մեր հանգիստն ու հաճոյքը, նոյն իսկ մշակութիւնը ասոնց մէջ գտնելու համար։ Արդէն ան որ չմտածեր, մանաւանդ գեղեցիկ տեսարաններու առջեւ, եւ իր մտածումներուն մէջ ալ նիւթէն վեր չելլեր, չողեւորնար, չհոգիսնար ու չհանդպիր Մեծ Հոգիին — Աստուծոյ, հազիւ թէ մարդ է, սրտի, մտքի ու հոգիի տէր էակ է։ Եւ հոգիին այդ ամբարձումը, արարածներէն վեր Արարչին բարձրացումը, թող ըլլայ նաեւ դաշտերուն մէջ ու այս-

պէս դաշտերը թող ըլլան նաեւ տաճարներ քան սոսկ ճեմավայրեր, զբօսավայրեր կամ աշխատատեղիներ:

ՄԻՀՐԱՆ Թ. ԳԱՐԵԵԼԵԱՆ

1903 ՏԱՐԻՈՅ ՀԱՄԱՌՈՅ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀՈԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՒՐՖԱՅԻ ՇՐՋԱՆԱԿԻ ԵԿԵԼԵՑԻՆԵՐՈՒՆ

(Շար. Լախարը Բէ-էն Է-Վէրլ)

Ուրիշ. — Բ. Հայ Աւետ. Եկեղեցին ունի 1,200ի մօտ ժողովուրդ, 369 անդամներով: Ներկայ անդամոց 114ը այր եւ 210ը կին են: Յօդուածագիրը կը քարոզէ հոն երեք տարիէ ի վեր: Եկեղեցական պէտքերը կը բազմապատկին, զի գործը կ'ընդարձակի հետզհետէ ամէն ուղղութեամբ: Ուրախ եմ ըսելու որ ժողովուրդն ալ կը բազմապատկէ իր զանազան տուրքերը, եւ կուտայ յօժարութեամբ առաւել քան երբեք: Երիցատուն մը շինելու ալ ձեռնարկեց, որուն համար 150 ոսկի պիտի հանգանակուի տեղէս, եւ նոյնքան մ'ալ արտաքին աղբիւրներէ: Թէ՛ այս երկրի եւ թէ՛ արտասահմանի ընթերցողներէն չնորհակալութեամբ պիտի ընդունինք նպաստներ: Հոս կ'ուզեմ յիշեցնել մեր բարեկամներուն, որոց դիմումը բաժնէնք արդէն, որ շուտ զրկեն իրենց նպաստը, զի շինութեան սկսուած է:

1903 տարւոյ ընդհանուր ծախուց գումարն հասաւ 366 Օսմ. ոսկւոյ, որուն 189ը կրթութեան, իսկ մնացեալը հոգեւոր եւ բարեսիրական նպատակաց համար գործածուեցաւ: Այս 189ին 139ը ժողովուրդէն եւ աշակերտաց դպրոցագիրներէն հայթայթուելով 50ը միայն կանանց Պորտէն եւ Անգղիացի բարեկամէ մը տրուեցաւ: Երկսեռ Զանաթաշներու եւ ալ փոքրիկ ընկերակցութիւններու ելեմուտը դուրս ձգելով՝ բուն եկեղեցական ծախքերը եղան 167 ոսկի, որ ամբողջ հայթայթուեցաւ ժողովուրդէն, կիրակնօրեայ դասերու մէջ շարժեվճարներով կամ առանձին հանգանակութիւններով:

Երկու անգամ կիրակնօրեայ դաս ունինք: Նախ կիրակի առտուն ընդհ. ժողովուրդին համար, որուն միջին հաշուով 675 հոգի ներկայ եղան ամէն կիրակի, 30 կարգ նոյնքան ուսուցիչներով: Երկրորդ անգամ «Մանկանց դաս» անունով 46 կարգեր մէկտեղ կու գան Աստուծոյ խօսքն ուսանելու: Ասոնց տեսչութիւնը Միս Շաթրզ ստանձնած է: Միջին հաշուով 734 աշակերտներ ներկայ կ'ըլլան, որոնցմէ շատը Լուսաւորչական են՝ որ բանոցներէն կամ թաղերէն: Սբ. Դրոց ուրիշ դաս մը կայ ամէն չորեքշաբթի երեկոյ, ուր կը յաճա-

խեն միջին հաշուով 47 աշակերտներ, պատանի կամ երիտասարդ, որոց կը սորվեցնէ Երէցը: Վեց ամիսէ ի վեր Յիսուս Քրիստոսի վրայով կը սորվին — կերպ մը Աստուածաշնչական Աստուածաբանութիւն: Մեծապէս կ'օգտուին աշակերտները, եւ չափ անգամ, դասէն ետքը, տաքուկ աղօթքներ կ'ըլլան:

Թաղի եօթը վարժուհիներ կան: Երկուքը աղօթաժողովներու կ'առաջնորդեն տուններու մէջ: Հինգը 320է աւելի աղջկանց եւ նորահաս կանանց կարգալ կը սորվեցնեն, որոց միայն 15էն զատ ամէնն ալ Լուսաւորչական են:

Հինգ ուրոյն հոգեւոր ընկերութիւններ կան: Ասոնցմէ զատ կան հետեւեալ մասնաւոր խումբերն ալ, որք նորակազմ են դեռ: Տղոց Աղօթասիրացը, 7 անդամով: աղքատ տղայ մը դպրոց դրած են: Բ. Աղջկանց Աղօթասիրացը, 10 անդամով: 4 մէծիտ տուն Յարգինի Եկեղեցոյն: Գ. Միջնորդական Աղօթքի խումբը, 12 անդամով, որոց գրեթէ միակ գործն է աղօթել Եկեղեցիին եւ այլ ուրիշներու համար: Դ. «Լճակից»ը, 18 երկսեռ անդամներով, որոց գործն է իրարու նիւթական եւ հոգեւոր կարօտութեան լծակցիլ, ինչպէս նաեւ աղքատները հոգալ: Ե. «Խմոր»ը, 28 երկսեռ անդամներով, նպատակ ունի «Խմոր» ըլլալ Եկեղեցւոյն մէջ: Այս զանազան բոլոր խումբերն ալ կը ջանան հոգեւոր կեանք սնուցանել իրենց մէջ, ողորմութեան գործեր ընել եւ աղօթել մեղաւորներու համար:

Այս տարի հոգեւոր արթնութիւն չունեցանք հերոսան պէս: Բայց անկէ ժառանգուած օրհնութիւնները թափ կու տան Եկեղեցիին: Հոգեւոր գործը, իր դժուարութիւնովն հանդերձ, յաւետ եւ միշտ քաջալերական է: Բայց չեմ կրնար չխոստովանիլ որ Եկեղեցւոյ անդամներէն շատերը իրենց դիրքին անարժան ըլլալու չափ անհոգ եւ պաղ են, երբեմն ալ գայթակղեցուցիչ: Զէ թէ որ Եկեղեցւոյն մէջ այսպէս եղան, ալ որ մտած ատեննին չէին գիտեր հոգեւոր փրկութիւնը եւ Ժառանգութիւնը: Դրեթէ առանց բացառութեան ասոնք որ անշուշտ են եւ փրկութիւն չեն այս բաները գիտնալով մտած են Եկեղեցի, հաւատարիմ են եւ կ'աճին: Երանի թէ շատ զգուշաւոր ըլլանք Եկեղեցւոյ անդամ ընդունելու ատեն: Միսինսար մը կ'ըսէր անցեալները թէ Եկեղեցին հիւանդանոց մ'է: Ես այսպէս նկատել չեմ ուզեր: Եկեղեցին տուն մ'է, ընտանիք մը — եւ աս երկու անուններն ալ Եկեղեցիին համար գործածուած Սուրբ-Գրական անուններ են — որ հոգեւոր գործ տեսնելու համար առողջ ան-

դաժնեցու կը կարօտի : Փա՛ռք ըլլայ Հովուականին որ ասանկ ոչխարներ ունի այս հօտին մէջ, որք օր քան զօր կ'աւելնան գիտութեան եւ շնորհաց մէջ, հնազանդութեան մէջ, որ զոհերէն աւելի պատուական է : Ասոնց անօրեայ մտածութեան եւ աղօթքի նիւթն է սորվիլ, ձեռք բերել եւ գործադրել հոգեւոր փրկութեան լստահութիւնը, խոնարհութիւնը, ճշմարիտ նուիրումը, կատարեալ հնազանդութիւնը եւ ահա քանի մէջ զԱստուած հաճեցնելը :

Նախընթաց ծանօթութիւններէն կ'իմանանք որ չըջանակիս Եկեղեցիները, գրեթէ բոլորն ալ, յառաջ դացեր են 1903 տարուան մէջ, իրենց չբաւորութեան մէջ տուած են աւելի եւ աւելի յօժարութեամբ : Աստուած ներկայ է անոնց մէջ իր Սուրբ Հոգիովը, եւ կը ներգործէ Տէր Յիսուս Քրիստոսի կեանքը անոնց մէջ : Քրիստոսը ճշմարտապէս սիրողներ կը յայտնուին եւ վկայութիւն կու տան աշխարհին :

Ուրֆա

Ա. Զ. ԵՂՈՅԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ՀՈՂԷՆ

Խարբերդու ընդարձակ եւ բազմամարդ գիւղերէն մէկն ալ է Հողէ : Բոլոր ընակիչները երկրագործութեամբ կ'զբաղին : Հողերու մեծ մասը Թուրք ազաներու կը վերաբերի, որոնք Հայերու կու տան ցանել, մինակ իրենց կէս բաժինն ընդունելով : Գլխաւոր արտադրութիւնն է բամբակ : Գիւղն իր անունը կ'առնէ կեդրոնը գտնուած չինծու հողարլուրէն, որու նմաններ շատ կը տեսնուին թէ՛ աս դաշտին եւ թէ՛ Մշոյ դաշտին մէջ, որուն ընդարձակութիւնն ասոր կրկնապատկէն աւելի է : Բայց քան չունին այս դաշտերը :

Տեղւոյս Աւետարանական գործն սկսած է 1868ին : Առջի գործողն եղած է Խարբերդի Պատ. Կարապետ Տ. Գասպարեան, որ բաւական ատեն հոս աշխատած եւ հոս հանգչած է : Անկէ վերջ դարձեալ ունեցած են իրենց համար նշանաւոր քարոզիչներ, որով Տէրովը գործը շատ յառաջ գացած է : Եկեղեցւոյ 70-80 անդամներ ունեցած է, անանկ որ ինքնապահ ըլլալու վիճակին կը հասնին : Բայց դժբաղդաբար իրենց երեւելիներէն ոմանք կը մեռնին եւ ոմանք այլուր կը փոխադրուին : Բանի մը տարի ստանց մասնաւոր պաշտօնէի կ'անցընեն մինչեւ 1900-1901, երբ յօդ-

ուածագիրս անոնց հրաւիրմամբ հոս եկա : Սակայն թէ՛ Բողոքականներու եւ թէ՛ Լուսաւորչականներու թոյլ կրօնասիրութիւնը զիս վնասեցուց եւ ուրիշ տեղեր գացի : Այն ատենէն մինչեւ անցեալ Նոյ. դարձեալ բաց մնացեր էին : Բայց օրհնեալ ըլլայ Եփրատ Գոյէճ, որուն թէ՛ ուսուցիչները եւ թէ՛ ուսանողները անպակաս կ'այցելեն հոս : Եփրատ ոչ միայն հոս, այլեւ ուր որ կենարար ջուրին կարօտ տեղեր կը տեսնէ, իր առուակներ դէպ ի հոն կը զրկէ : Այս ամիս ժողովուրդէն միշտ գոհունակութիւն կը յայտնուի այցելուններուն եւ վեր. միսիոնարներուն համար :

Անցեալ Նոյ.ին Աւետ. Միութիւնն երբ ի ժողով գումարեցաւ, ինչպէս վեր. Ա. Սիմոնեան գրած էր Աւետ. Բ. Բ. 14 եւ 15 թիւերուն մէջ, շատ մը տեղերէ լաւբարագիր եկաւ իրենց համար պաշտօնեայ մը հայթայթելու : Սակայն ի մէջ այլոց աւելի լսելի եւ գործադրելի եղաւ Հողեցւոցը : Ուրախութեամբ կը յայտնենք թէ այժմ շատ յուսալից երեւոյթ մը ունի Աւետ. գործը քան առաջ : 50-60 ունկնդիր հազիւ կը տեսնուէին առաջ, իսկ այս ձմեռ 120-150, մեծ մասամբ իգական սեռէն :

Ցաւալի բան մը եթէ կայ, այն ալ ժողովրդին աղքատութիւնն է : Ժողովարանին սեւ մրոտ առաստաղը ամօթահար ըրած է զմեզ, մանաւանդ երբ օտար հիւր կ'ունենանք : Վարժապետ կամ վարժուհի պահելու կարողութիւն չկայ : Բայց մշտնջենաւոր քարոզիչ մը պահելու այնչափ մեծ փափաք ունին որ, իբր օրինակ կ'ըսեմ, որեւէայրի եւ միանգամայն միականի քոյր մը ըսաւ, «Մեր կերած հացէն զրկուիլ շատ դիւրին է մեզի քան թէ քարոզիչ գուրկ մնալ» եւ իր վճարած տարեկան 100 դահլը մեծ վկայութիւն է իր ըսածին : Մեծ շնորհակալութիւն բարեբար Պրոթին եւ վեր. միսիոնարաց, որոնք ամսականաց կէսէն աւելին իրենց վրայ առած կ'օգնեն :

Գիւղիս ժողովուրդը կը պարծի որ մինչեւ ցարդ իր մէջէն ելած են քանի մը կրթեալ եւ նշանաւոր անձնաւորութիւնք : Ղոր օրինակ, Փրոֆ. Յ. Կարապետեան այժմ յԱմերիկա, Միքայէլ Էֆ. Միսիոնարեան, խմբագիր Լոյս թերթին, եւ ուրիշներ : Ունին նաեւ Եփրատ Գոյէճի մէջ ընթացաւարտելու մօտ 2 շատ խոստմնալից երիտասարդ, եւ քանի մը հասաւ նախակրթարանին մէջ : Մասնաւորապէս կ'սպասուի Փրոֆ. Յ. Կարապետեանէ որ դրամական հաւաքումներ ընէ ի նպատակ ասոնց մատրան չինութեան :

Հողէ

Ս. ԵՂՈՅԱՆ

ԳԹԱՍԻՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԵՐԷՆ ՆԵՐՍ

Ութը տարի է ի վեր բացուած են իջարբերդու գթասիրական յարկերը : Փողոցներու մէջ այլ եւս թափառող աղքատ աղաք չեն տեսնուիր : Այժմ Բրիտանական առողջ միջոցաւորութիւնը տակ կը պատասպարուին : Մերկ եկան , հաղցուցին եւ գթասիրական յարկերուն մէջ առին : Ինչ մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ մեզի տեսնել ծնողազուրկ առաքինի աղջիկներ որոնք ամուսնանալով օրինակելի եւ գովելի ընտանիքներ կազմած են գիւղօրէից մէջ : Ո՛րչափ կը հրճուին անկեղծ ու աղքատասէր անձանց սրտերը լսելով պատասպարաններէն դուրս գացող աղոց սա վեհանձն խօսքերը . «Մենք մեղք կը սեպենք ասկէ վերջ դպրոցին հացը ուտել : Բանի որ կարող եղած ենք մեր ապրուստը ճարել , իրաւունք չունինք կենալու : Մեր տեղը աւելի կարօտեալներ թող ընդունուին» :

Այս գործին տառջին տարիներուն մէջ ընդհ. վերատեսչութիւնը յանձնուած էր պատկառելի եւ ալեգարդ Տր. Պարնմի , իսկ այս վերջին տարիներ յանձնուած է Վեր. Մր. Նէփի , Վեր. վերատեսչուհի իր նախագահութեանը տակ կազմակերպած է վարչական մարմին մը , որուն անդամներն են Մր. Բէյրի , Մր. Սիմըր , Մր. Հոլ , Տէր եւ Տիկին Յ. Անտոնեան եւ Պրն. Մելքոն Պէնէնեան : Ուրախ եւ չնորհակալ ենք որ մեր կարօտ աղաքը այսպիսի հոգածու խնամակալութեան մը յանձնուած են : Թէեւ օտարական այցելու մըն եմ եւ սակայն պիտի ջանամ համառօտակի Աւետիքի ընթերցողաց ծանօթացնել սոյն գթասիրական յարկերը :

Շէնքեր . Խարբերդու մէջ հիւսիս հինգ շէնք կայ . երեքը աղայոց եւ երկուքը աղջկանց : Այս շէնքերը քաղաքին ամենէն փառաւոր , հովասուն ու առողջարար տուններն են : Այս հինգ շէնքերէն զատ ունին երկսեռ պատասպարելոց յատուկ երկու ճաշասրահները պարունակող ընդարձակ շէնք մը , զոր անցեալ տարի շինած են : Հոս է պատասպարանին հաշուոյն բացուած խանութը եւ պատասպարեալներու Հայ տեսուչ Վեր. Անտոնեանի բնակարանը : Շուկային մէջ դերձակութեան եւ կօշկակարութեան վարձու խանութներ ունի եւ Մ. Ազիզին մէջ ալ նոր բացուած դերձակնոց մը եւ պատասպարան մը : Բարեբաղդութիւն ունեցայ տեսնելու Մ. Ազիզի մէջ բացուած դերձակնոցը : Բաւական գոհացուցիչ գտայ իրենց գործելու մեթոտը :

Արհեստներ . Կարօտ մանչերը կը սորվին փորձառու վարպետներու ձեռքին ներքեւ դերձակութիւն , կօշկակարութիւն , հիւսնութիւն եւ գուլպայագործութիւն , իսկ աղջիկները գորգաշինու-

թիւն , կտուագործութիւն եւ մանուագործութիւն : Այս արհեստներու զարգացմանը եւ արհեստներուն հսկողն է Պր. Մելքոն Պէնէնեան : Այս երիտասարդին անցեալին եւ ներկային նկատմամբ չատ մը աննպաստ խօսքեր լսած էի , սակայն իմ դատողութեամբ բոլորն ալ զրպարտութիւններ են : Թէեւ բարձր կրթութիւն մը առած չէ , այլ սակայն կը սիրէ իր գործը եւ կը ջանայ նորութիւններ մտցնել գործարաններուն մէջ :

Դպրոցներ . Հետաքրքիր եղայ հասկնալու թէ արդեօք ինչպէս է կրթութեան գործը : Ստոյգ աղբիւրներէ տեղեկացայ թէ 100-120 երկսեռ աղաք կը յաճախեն Եփրատ Գոլէճ , եւ թէ անոնք դպրոցներու մէջ առաջնակարգ դիրք կը զբաւեն իրենց կանոնապահութեամբը եւ ուշիմութեամբ : Այս կանոնաւոր դպրոցականներէ զատ , խնամակալութիւնը բացած է գիւերային դպրոց մը , գործաւոր աղոց եւ աղջկանց համար : Վեր. Մր. Նէփի շատ գեղեցիկ կարգադրութիւն մը ըրած է ընտրելով յարմարագոյն ուսուցիչները : Տղոց գիւերային դպրոցին տեսուչ-ուսուցիչն է Եփրատ Գոլէճի մեծարելի ուսուցիչներէն Արամ էֆ. Նրէցեան : Կը ծանշամ այս համակրելի երիտասարդը իր դպրոցական կեանքէն ի վեր : Սա իր օրուան ծանր դասախօսութիւններէն վերջ իրիկուան ժամերն ալ կը նուիրէ աղայոց , դպրոցին հսկելով , իրեն օգնական ուսուցիչներ ունենալով Պարոնայք Յ. Գրիգորեան եւ Ա. Սարաճեան : Այս դպրոցի մէջ կ'ուսուցուի թուաբանութիւն , տոմարակալութեան պարզ սկզբունքներ , Հայերէն , գեղագրութիւն եւ քիչ մ'ալ աշխարհագրական ծանօթութիւններ : Գործաւոր աղջիկներու դպրոցին կը նայի Եփրատ Գոլէճի աղջկանց չրջանաւարտներէն Օր. Աղաւնի Վարդապետեան : Իրեն ամբողջ օրուան գործն է հսկել դպրոցին եւ անոնց հետ քնակի պատասպարանին մէջ , Հոս կը սորվին աղջիկները կարգալ , գրել , պարզ թուաբանութիւն եւ ձեւագիտութիւն : Որոշ տեսայ թէ պատասպարաններու տեսչութեան ջանքն է եղեր ոչ միայն կարօտ աղաքը պատասպարել , ոչ միայն արհեստ սորվեցնելով բաւականանալ , հապա պէտք եղած գոհողութիւնները յանձն առած է կրթելու անոնց մտքերն ու հոգիներն ալ :

Հափուստի տեսչ . Խարբերդու Ամերիկեան պատասպարաններու մէջ գտնուող աղայոց հագուստն ու սնունդը շատ աւելի բարեւոք վիճակի մը մէջ տեսայ քան Դերմանականի պատասպարաններունը : Կիրակի օրը ժողովասրահին մէջ շատ մը երկսեռ աղայոց հանդիպեցայ , բոլորն ալ կոկիկ ու մաքուր

հազուած : Ինծի այնպէս երեւցաւ թէ քաղաքացի շատ մը հարուստներու զաւակներէ աւելի կոկիկ հազուած էին : Տեսայ անոնց ճաշացուցակը : շատ լաւ պատրաստուած սնունդներ կային : Եթէ երբեմն անտեղութիւններ ալ պատահած ըլլան այդքան բազմութեանը պատրաստուած կերակուրներուն մէջ , անոնք ալ կամեով եղած բաներ չեն , անոնց բժիշկը , Տր. Էթքինսըն , ամէն խնամք ի գործ կը դնէ անոնք լաւագոյն դիրքին մէջ պահելու : Երանի թէ ամէն քաղաքի կարօտ տղոց պատրաստարաններուն մէջ այս դրութիւնները ներմուծուէին :

Բարոյական կրթութիւն . 450էն աւելի երկսեռ տղայոց բարոյական կրթութեանը խնդիրը ամէնէն դժուարին գործն է : Վերք Մր. Նէփ եւ Անտոնեան այս ուղղութեամբ խիստ գովելի աշխատութիւններ ունեցած են : Վերք Անտոնեանի բնակարանը կից ըլլալով տղայոց ճաշասրահին , իր նուիրական պարտքը սեպած է ամէն ճաշի ժամանակ ներկայ ըլլալ եւ քաջալերական խօսքեր խօսիլ անոնց : Սակայն թող ներուռի մեզ միջանկեալ դիտողութիւն մը ընել այս մասին : Վերք Անտոնեան մեծ պարտք մը ունի եւ այն է յաճախել այցելել իւրաքանչիւր յարկ եւ յաճախել տեսնուիլ անհատապէս պատասպարեալներուն հետ : Աղէկ չըլլալ որ տեսնուինք չպատահաւ այս նուիրական պարտքը ի գործ դնեն :

Շնորհակալութիւնս նախապէս կը յայտնեմ սիրելի միտինար վերատեսուի չին եւ ապա ամբողջ խնամակալութեան : Տէրը վարձատրէ իրենց ջանքերը : Մեր տմենամեծ յոյսն է տեսնել այդ տղաքը ոչ միայն կոկիկ հազուած , եւ արհեստաւոր , այլ քաղաքավար , Բրիտանեայ եւ կրթեալ անձեր :

Մ. Ազիզ

Այցելու

ՄԱՀԱԳՈՅԺ

Խուլդիքի սուղի օր էր Ապրիլի 9/22ը , երբ տեղի ունեցաւ Պ. Պետրոս Ղազարեանի յանկարծակէտ մահը : Մանուկեան գերդաստանին աղղեցիկ , ագնիւ , հարուստ եւ համաւաւոր տարեց պետն էր ան : Երիտասարդութեանը ընդունած էր Աւետարանականութիւնը , Կանուխ իր նոր եւ բարի կեանքով կրցած էր իր ընտանեաց ու շաղկապութիւնը կենաց Բանին դարձնել : Երեսուն տարիէ ի վեր սիրած էր իր Փրկիչը ինչպէս նաեւ իր հոգեւոր փրկութեան մեծ գիրքը , Ընթերցասէր էր մանաւանդ Սբ. Գրասէր , հետաքրքիր միշտ դայն քննելու , Կիրակի օրեր Սբ. Գրոց դասին կ'առաջնոր-

դէր : Տեղւոյն պաշտօնէին համար ճշմարիտ հայր մ'էր , Կը սիրէր եւ կը սիրուէր , կը յարգէր եւ կը յարգուէր : Երգել շատ կը սիրէր , ձայնն ալ անուշ էր : Տասնեւհինգ տարի մայրենի եկեղեցւոյ մէջ դպրապետ եղած էր եւ եկեղեցական վարդապետութեանց եւ արարողութեանց քաջ հմուտ էր : Շարականներուն եւ ընթերցութեան գրեթէ մեծ մասը գոց գիտէր : Անկեղծ եւ համարձակախօս էր : Իր գթասրտութիւնն եւ հիւրասիրութիւն ամէնէն կը խօսուէր : Իր տուն եւ դուռ , սեղան եւ դահլիճ բաց էր ամէնու լողին , անխորաքար ամէն ազգէ հիւրեր ընդունելու , կերակրելու եւ ճամբելու : Յուդարկաւորութեան օրը , Ապրիլ 11/24 , կիրակի , ամբողջ գիւղը ներկայ եղաւ հանդէսին :

Հոգւոյն Սրբոյ միսիթարութիւնն կը հայցեմք հանգուցելոյն երկու զաւակաց եւ մեր Աւետ. համայնքին եւ գիւղին :

Պիթիկ , Խուլդիք

ԱՐԱՍ

ԱԶԴԵՐ

مقروودى (Մանրեալ-Քանուխ) : Հեղինակ Տր. Ն. Տաղաւարեան : Թարգմանիչ Տր. Յովն. Իսկիեան : Տպագրութիւն Նշան Պէրպէրեան : 1319 , էջ 168 : Գին 10 դահ. : Օսմաներէն տառով ու լեզուով : Կը խօսի մանրէներու վրայ : Ունի 77 պատկեր :

Դրոյն Գիւր . 2 . Թորոսեան . Դ. Մաս . (Միջին Ընթացք-Ա. տարի) : Լուսատիպ 29 եւ նոր փորագրուած 42 պատկերով : Էջ 208 : Գին 5 դահ. : 60 փաթա թղթատարի ծախք յրկող դպրոցի Պատ. Տնօրէններ օրինակ մը ձրի կ'ստանան :

Կես-Բիշիկ-Կան Խօսակցութիւններ . Դրոց Տր. Յովն. Նէփ Տէր Ստեփանեան : Տպագրութիւն Յ. Մատթէոսեան : 1904 , էջ 112 : Գին 5 դահ. : Կեդրոնատեղի Պալենց գրատուն , Չազմազճըլար Կ. պոլիս : Արեւելի եւ Մասի մէջ նախապէս հրատարակուած . կարգ մը բժշկական յօդուածներ :

Էրզրումի Հայ. Աւետ. Եկեղեցւոյս բնմը բաց է : Եթէ կայ հովիւ մը եւ կամ արտօնացեալ քարոզիչ մը , որ կը փափաքի այդ նուիրական գործն ստանձնել , կրնայ պայմաններու մասին բանակցիլ տեղւոյս միտինար Վերք Մր. Բ. Ս. Սթէյփլթընի եւ կամ եկեղեցւոյս հետ :

Ի դիմաց Էրզրումի Հայ. Աւետ. Եկեղեցւոյ

ՄԻՍՏ. Տ. ՍՈՂԱՅԱՆ

Գրեցի

Բրիտ. Ե. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը 7 1/2ին (Ը. Թ.) ի Րէսթ , Գուսպափու :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք. Կ. պոլսոյ հանրային առողջական վիճակին վրայ հրատարակուած վիճակագրութենէն կը տեսնուի թէ մայրաքաղաքիս առողջական վիճակն անցեալ տարի գոհացուցիչ եղած է եւ տարափոխիկ հիւանդութիւններէ մեռնողներու թիւը պակասած: Թոքախտը բաւական ծաւալած է եւ մէն ուրիշ ախտէ աւելի զոհեր տարած: — Հայտարարականի եւ Փէնտիկի միջեւ երկաթուղիի առաջին կարգի կառքերով երթեւեկողները 20ական, երկրորդ եւ երրորդ կարգի կառքերով երթեւեկողներն ալ 10ական փարա աւելի պիտի վճարեն հին կայարանէն մինչեւ քարափի նոր կայարանը երկարող գծին շինութեան համար: — Հապէշ պատուիրակութիւնը անցեալ ուրբաթ Սէլամըզի արարողութեան ներկայ գտնուեցաւ եւ յետոյ վեհ: Սուլթանին ներկայանալով պատիւ ունեցաւ մատուցանել Մէնէլիք կայսեր ինքնագիր նամակը: — Հայ Հոռմէականներու հանգուցեալ Կ. Պատրիարքին յաջորդն ըստ կանոնի ընտրելու արտօնութիւն չնորոգ կայս: Պէրաթը Դատական եւ կրօնական գործերու նախարարութեան յանձնուած է Հայ Հոռմէականներու Պատրիարքարանը Ղըրկուելու համար:

Նահանգներ: Շաքաթ Իզմիրի նաւահանգիստը ժամանեց Միջերկրականի Ֆրանսական նաւաբաժինը, որ կը բաղկանայ 3 զրահաւորէ, 6 յածանաւէ եւ 4 ծովաուժակրահալածէ: — Պէրութի կուսակալին նախագահութեամբ յանձնաժողով մը կազմուած է ոստիկան զինուորներու վաշտին վերակազմութեան համար: Յռնի բարոյական եւ անցեալ ունեցողներ պիտի արձակուին եւ զրել կարգալ գիտցող նորեր պիտի ընտրուին լաւ բարոյականով եւ 25-45 տարեկան: — Չեռնհաս պաշտօնարանը վերցուց Աֆիոն Գարահիսարի անտառներէն ատաղձի արտածման արգելքը, որ այդ քաղաքին հրդեհէն ի վեր հաստատուած էր: — Գոնեա-Էրէյլի գծին երկաթ ձողերուն զետեղումը լրացած է: Նոյն գծի կայարաններուն շինութեան ճարտարապետը եւ հողային սեփականութեան յանձնաժողովը մեծ գործունէութեամբ կ'աշխատին: — Որոշուեցաւ գիւղերու եւ գիւղաքաղաքներու մուլթարները տարեկան առ նուազն 100 դահ. տուրք վճարող եւ երեսունէ վար չեղող մարդոցմէ ընտրել: — Կայս. հրամանով պատուիրակեցաւ Գոնեայի Չայիր Պաղը անուն տեղին աղտերակի ջուրերը

քաղաք տանիլ եւ աղբիւրներ կառուցանել: — Ատանայի մէջ Իրմիկի, դերձանի եւ չուանի գործարանի մը շինութիւնն արտօնուեցաւ Կայս. հրամանով: — Ամսոյս սկիզբը Անթաքիոյ մէջ երկու տուն, եօթը խանութ, մէկ վաճառատուն եւ մէկ գազինօ այրեցան: — Որոշուեցաւ գաւառացի երկրագործներու մէկ տարի պայմանաժամ տալ որպէս զի 4-5 շաբաթ կոչուած կառքերը քառանիւրի վերածեն, չվերածողները դրամական տուգանքի ենթարկել, երկրագործական Դրամատան ձեռամբ երկերկու հարիւր քառանիւ կառք պատրաստել եւ երկրագործներու փոխ աւալով անոնց արժէքը կալելու մէջ գանձել: — Լիբանանու մէջ հին Յունական եւ Լատին ժամանակներու յատուկ տախտակ մը գտնուած է վեց տող գրութեամբ, որ Սիւրիոյ կրօնքները ուսումնասիրողներուն համար իր շահեկանութիւնն ունի: Դեռ ամբողջովին կարդացուած չէ:

Այլապէս: Հրատարակուեցաւ զրոյմաթղթի նոր կանոնագիրը, որու գործադրութիւնն հրամայուած է Կայս. հրամանագրով: Ըստ այդ կանոնագրին, զրոյմաթուղթը պետական տուրք մ'է որ պիտի առնուի այսինչ այնինչ մուրհակներէն, վճարարներէն եւ վաւերաթղթերէն: Եւ երկու տեսակ է: Մին որոշուած տուրք (ընամի մագթու) կը կոչուի, որ վերեւ յիշուած թուղթերու տեսակին եւ կարեւորութեան համեմատ բաշխուած է: Միւսը համեմատական տուրք (ընամի նիսպի) կը կոչուի եւ կը գանձուի թուղթերուն եւ մուրհակներուն մէջ նշանակուած գումարին եւ արժէքին համեմատ: — Արքունի փողերանոցը ձեռնհաս պաշտօնատան տեղեկագրած է թէ պէտք է սրբուած դրամները հաւաքելով ի նորոյ հատանել եւ որոշեալ պայմանաժամէ մը ետեւ ի սպառ անոնց չըջարուութիւնը արգելել: — Հապէշատանի Թահիթու կայսրուհին յառաջիկայ Սեպտեմբ. 200 հետեւորդով Երուսաղէմ պիտի երթայ եւ Հապէշներու նոր վանքը իջեանի: — Օսմ. Հանրային Միացեալ Պարտքի նոր պարտաթուղթերը Փարիզի Շէքս տպարանին մէջ պիտի տպագրուին 300,000 ֆրանք վարձքով եւ երկու ամիսէն յանձնուելու պայմանով: — Պետական Խորհուրդը կ'զբաղի կառուածատուրքի բարեփոխուած կանոնագրով մը, որու համաձայն կալուածներու արժէքն այսուհետեւ պիտի որոշուի տեղւոյն եւ դիրքին կարեւորութեան համեմատ: Հասոյթ չըբերող թափուր գետիններն ալ հազարին 3 տուրք մը պիտի վճարեն: — Արեւելեան երկաթուղիի Ընկերութեան տարեկան ժողովին տեղեկագրէն կ'իմացուի թէ անցեալ տարի նոյն երկաթուղիով փոխադրուած է 655,102 տակառաշափ ապրանք 31,045,547 դահ:

հասոյթով, մինչդեռ նախորդ տարին փոխադրուած էր 566,438 տակառաջաւի 28,869,044 դահ. հասոյթով: Գործառնութիւններուն աւելնալուն հետ ալ ծախքերը աւելցած են: Ժողովը որոշած է իւրաքանչիւր բաժնեթղթի հարիւրին 5 շահաբաժին տալ, որու յատկացուցած է 2,000,000 ֆրանք: — Աղեքսանդրիոյ մէջ շոգենաւային նոր ընկերութիւն մը կազմուած է Օսմ. զորքով շոգենաւեր բանեցնելու համար Օսմ. ջուրերու մէջ: — Եօանէսպըրկի Մահմետական վարժարանը յաճախող 12 որբեր, ինչպէս նաեւ այդ վարժարանը 10 տարիէ ի վեր վարող Շէյխ Ահմէտի 10 տղաքը, մայրաքաղաքիս պետական եւ կրօնական վարժարանները պիտի ընդունուին կայս. հրամանով:

Բողոք. Ժող. Յառաջիկայ չորեքշաբթի մայրաքաղաքիս մէջ կը գումարի Բիւթ. Հոգ. Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը: — Երեքշաբթի տեղի կ'ունենայ Ռուսերէն Գոլէճի ամսական հանդէսը, չորեքշաբթի ալ Ռուսկիւտարի Ամերիկեան Գոլէճինը: — Պէպէքի Գերմանական որբանոցին տարեկան քննութիւնը տեղի ունեցաւ: Հանդէսին ներկայ գտնուեցան Բողոքականներու Ազգապետ Վսեմ. Յակոբ էֆ. Պոյաճեան եւ Պատրիարք Հօր կողմէ Տ. Գրիգորիս Արքայսկ. Յովհաննէսեան: Այդ հաստատութեան մէջ 66 աշակերտուհի կը պատասպարուին ու կը կրթուին: — Պոլսոյ ժողովրդէն անհատ մը մէկ Օսմ. ոսկի նուիրեց ինպատու Ուրֆայի երիցատան շինութեան: — Մաշու Էֆէնդի կը զրուի թէ Իզմիրի Աւետ. ժողովուրդը Ամերիկեան Գոլէճին մէջ գիշերային հանդէս մը տուած է ինպատու ոչ-Բողոքական աղքատներու: — Տր. Զօհրոս փաշա, Տր. Ռաշիտ Խիւլուսի եւ Տր. Հիքմէթ պէյերը Պէյրութի Ամերիկեան Կրթական Հաստատութեան բժշկական ճիւղին քըննութիւններուն ներկայ պիտի գտնուին քննիչի պաշտօնով: — Կիլիկիոյ Հոգ. Միութեան տարեկան ժողովը Մարաշի մէջ պիտի գումարի ամսոյս 22ին: — Թալասի Բարձր վարժարանի ուսուցիչներէն Սեդրաք էֆ. Ատուրեան, որ տարիէ մը ի վեր Արմաշի Դպրեվանքը կը գտնուէր Դուրեան եղիչէ Սպսկէն Հայերէնի մասնաւոր դպսեր անհելու համար, շատ օգտուած է իր դասերէն եւ վկայագիր մը պատճառ իր հմուտ ուսուցչէն: Թալասի վարժարանին անօրէնութեան հրաւիրմամբ ալ ի մօտոյ հոն պիտի ուղեւորի ստանձնել տեղւոյն Հայերէնի ուսուցչութեան պաշտօնը: — Մարաշի միսինար Տր. Լի Կինգլաքթի Հաճընի մէջ ամուսնացաւ տեղւոյն Հոմ վարժարանի վարժուհիներէն Միս Պէյթիսի հետ: — Փանամայի ջրան-

ցին ամէնէն դժուարին մասին պեղումը Ռուսերէն Գոլէճի դասախօսներէն Փրոֆ. Էնտերսընի որդւոյն յանձնուած է: Այս ճարտարագէտը Բ. Գոլէճի շրջանաւարտներէն է:

Հայ Լուս. Ժող. Միջայլ Յակոբեան էֆ. յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ շաբաթ արժանաւայել հանդէսով: Բազմաթիւ ականաւոր անձնաւորութիւններու հետ ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Բողոքականներու Վսեմ. Ազգապետը: Հանգուցեալին ի պատիւ Ազգ. Հիւանդանոցի եղած նուիրատուութիւններուն գումարը 7,074 դահ. ի հասաւ: Կ'ըսուի թէ հանգուցեալը կտակով 1,500 ոսկի թողած է Սամաթիոյ եկեղեցիին: Որդին Գրիգոր էֆ. Սամաթիոյ մէջ աղքատիկ տղու մը երգեցողութեանէն անքան զգածուեցաւ որ հանդէսէն ետքը կանչեց տղան, դրամական կարեւոր պարգեւ մը տուաւ անոր եւ իր պաշտօնեաներուն հրամայեց անունն արձանագրել եւ զայն վաճառատուն ներկայացնել: Իզմիրցիները հանգուցեալ Մեղիսեղեկ Արքեպսկի տեղ առաջնորդ մը ընտրելու խնդրով կ'զբաղին: Գաւառական ժողովը կազմուած է եւ ի մօտոյ ընտրութեան պիտի ձեռնարկէ: — Կայս. հրամանագիր մը կ'արտօնէ Ատանայի եկեղեցիին վերանորոգումը:

Աւետարանի հրատարակ. Յնս. 4 (Ն. Տ.) Օ. Ո. 100
Յուլի, քաշը փր. 71-73
Անատուլու կարծր 32-33 Ռուսական 71-73
» ընտիր 33-33½ Սուրճ 100 քաշ 51-61 ոսկի
Ալբուր, պարկը, դահ. Բիւթ, պարկը, ֆր.
Տեղային կիրքա 73-74 Եգիպտական 80-83
Անատուլու զըրմա 70-71 Անգղիական 89-102
Օտեսա 93-96 Րիզոն 43½
Մարտիրոս կարծր 61-68 Զափոնկինի կեղծ 140-
» կակուղ — 145 դահ.
Գալի, քաշը, փր. Բաթալ, քաշը,
Անատուլու Ա. 26-26½ Ատանա 7-7½
» Բ. 25 Ալիս, Գարաի-
» Դ. 23 սար, Պալքէսի 98-100
Եգիպտոս, քաշը 21½-21¾ Լուսիս
Թիֆլիս, » դահ. Սեւ Մով, 100ը 90
Էնկիւրի, Եոզղաւ 14-14½ Սէյանիկ » 160
Բաթալ, քաշը, դահ. Պուլկար » 100-125
Անատուլու զըրմա 6 Կնճիթ, քաշը, փր. 69-74
Բաթալ, զոյգ թիթեղ Սէւս-
»
Ռուս. Պոլսոյ համար 26 Անատուլու 32
Արտածման հմր. 23-25 Պալքէսի 45-47
Եւրոպ. կենդանարը, դահ. Մէրսին —
Թրիքսթ 83-85

Դրամալան. Մայիս 27/9 Յունիս
Օսմ. Միաց. Օ. Ո. 91.22 Րուս. Երկթղ. ֆր. 120.75
Մէճիտիյէ 108 03 Նաբոլէոն 87 16
Մէթալիք 103 20 Դրիմից 51 05
Մանր արծաթ 104 05 Անգղ. ոսկի 109.38
Ռուսիոյ բոլ 90 Մանէթ 8 62

ԱՐՏԱՔԻՆ

Պարբերաբար. Նանչանի ճակատամարտին մէջ ճափոնցի մեռեալներու, վիրաւորներու եւ անյայտացածներու համագումար թիւն է ըստ պաշտօնական տեղեկագրին 4,304, որու 744ը մեռեալ են: Ճափոնցի հետեւակազորքերը ինն անգամ յարձակած եւ վերջապէս վանած են Ռուսները իրենց դիրքերէն: Ապա, բուն վճռական վայրկեանին, Ճափոնական խնդանօթներուն ռազմանիւթը պակսիլ սկսած է եւ Զօր. Օբու որոշած է մնացածը ամբողջովին գործածել վերջնական ամենաբոլորն յարձակման մը ի պատրաստութիւն: Բարեբախտաբար ճիշտ այդ պահուն Ճափոնական նաւախուժը վերսկսած է ուժակոծել զՆանչան եւ Ճափոնական ցամաքային հրետանիներուն մէջ մի թնդանօթը դարձուած է նոյն կէտին: Այդ ուժակոծումը ամէնէն աւելի վնասեց Ռուսներու ձախկողին, եւ առաջին խրամաւոր բացուեցաւ՝ օրն ի բուն անյաղթելի հանդիսացած այդ դժին մէջ: Ճափոնցիները այդ կէտէն յառաջ խոյացան յարանուն թիւերով եւ սուրի կոիւ մը տեղի ունեցաւ իւրաքանչիւր պատնէշի վրայ: Վերջապէս Ռուսները վանուեցան իրենց դիրքերէն եւ վտարուեցան բլուրէն, ուր Ճափոնցիները «Պանզայ» (կեցցէ) աղաղակելով իրենց դրօշը պարզեցին մայրամուտի ժամանակ: Ռուս Զօր. Շթոսէի տեղեկագիրը հիմնովին կը համապատասխանէ Ճափոնցիներու տեղեկագրին: Զօրավարը կ'ըսէ թէ Ճափոնական բանակը 120 թնդանօթ ունէր եւ թէ անոնց կրակը 4 թնդանօթակրի եւ 6 ծովառնակրի կրակին հետ միանալով ամբողջովին փնջուց Քինչօի Ռուսական հրետանիները: Կ'ըսէ նաեւ, «Կարգ մը ականներ անկարելի եղաւ պայթեցնել, վասն զի Ճափոնցիներն անմիջապէս դարձան մեր կողմը, մինչեւ մէջքերնին ջուրի մէջէ յառաջանալով եւ իրենց նաւերէն պաշտպանուելով»: Սխալաբար զինուորական թղթակիցը կ'սքանչանայ Ճափոնական այս քաջագործութեան վրայ եւ կ'ըսէ. «Նոյն իսկ ամէնէն փորձ քաջամարտիկներու կուրծքերուն մէջ վառանում կրնար յառաջ բերել անծանօթ ծովու մը մէջ խիզախօրէն նետուելու հրամանը, ծովու մը որու մակերեսը կը ծածկուէր տեղացող ռումբերէն»: Կը կարծուի թէ Զօր. Շթոսէի իր տեղեկագիրը Զինական մակոյկով մը զրկած է: Զօր. Շթալքէնպէրի առաջնորդութեամբ Փորթ Արթհըրի օդանւթեան գացող Ռուսական զօրաց վերաբերեալ հեռագիրները հակասական են: Վիեննայէ կը հե-

ռագրուի Յունիս 6 թուականով թէ այդ զօրաց թիւը 15,000 է եւ յառաջապահները Նիու. Չուանկ հասած են: Ուրիշ հեռագիրներու համաձայն, այդ ձեռնարկը չէ յաջողած Քինչօի անկման պատճառով: Վերեւ յիշուած զինուորական թղթակիցին կարծիքով, 20,000 Ճափոնցիներ կարող են յաջողապէս պաշտպանել զՔինչօ ունէ յարձակողական բանակի դէմ, Փորթ Արթհըրի պաշարումն ալ ընդհատելու պէտք չկայ: Ճափոնցիներն այժմ իրենց զօրքերը Թալիէնուանի ծոցը կը հանեն Քինչօի հարաւակողմը եւ Տաւնիէ ելլող մասնագիծը կը նորոգեն, զոր Ռուսները մասամբ քանդած էին: Ռուսները Տաւնիի նաւահանգստին համար 50 միլիոն ռուպլ ծախսած էին եւ հիմա այդ նաւահանգիստը իրենց թշնամիին ձեռքն է: Ճափոնցիները թերակողմի երկու եզերքէն ալ դէպ հարաւ կը քայեն: Լէվէ-Շէրլի մէկ հեռագրին համաձայն անոնք երեքաբար Փորթ Արթհըրէ միայն 3 հազարամետր հեռու կը գտնուէին: Սակայն գրեթէ ստոյգ է թէ սխալ է այդուրը: Երկուշաբթի Լոնտոնէ հեռագրուեցաւ թէ տասը հազարամետր հեռու կը գտնուին եւ այս աւելի հաւանական է: Երկու բարձր կէտ կայ Փորթ Արթհըրէ 16 եւ 22 հազարամետր հեռաւորութեամբ: Մին է Երրեակ Սարը, 1,380 ոտք բարձր, միւսն է Փոթուշան 1,200 ոտք բարձր: Ասոնց կատարներէն եւ ծովէն Փորթ Արթհըրի շուրջ գտնուող ամէն ամբողջութիւն կը տեսնուի, այնպէս որ Ճափոնական բոլոր թնդանօթները կրնան անուղղակի ուժեղութիւն կոչուած մեթոտով ուղղուել դէպ ի ունէ մասնաւոր կէտ, զոր քանդել կ'ուզուի: Այսպէս ամբողջութիւնները անպաշտպանելի կը դառնան սուղ ժամանակէն: Թոքիօէ կը հեռագրուի թէ Ռուսները քանդեցին Թալիէնուանի ծոցին մէջ գտնուող իրենց այն թընդանօթակիրը, որ Նանչանի ճակատամարտին մասնակցեցաւ: Մովակալ Թոկօի պաշտօնական մէկ տեղեկագրով կը ծանուցուի թէ Ռուսական ուրիշ թնդանօթակիր մը Փորթ Արթհըրի մօտ ծովառնի մը զարնուելով օդն ելաւ: Զօրացներ կան թէ Ճափոնական ուրիշ նաւ մը եւս կորած է, հեռագրի մը համաձայն ալ երեք նաւ ընկղմած է, բայց հաւանօրէն անհիմն են այս զրոյցները: Զօր. Բուրոքի բանակին կողմէ կարեւոր գործ մը չծանուցուիր: Զօրավարը ապաքինած է ժանտատենդէն, որմէ կը սառապէր: — Սխալաբար զինուորական թղթակիցը կը կարծէ թէ բոլորովին որոշ է որ Ճափոնցի զօրքերը դէպ հիւսիս կը քայեն Մոթիէնլինկի կիրճին չրջանն ընել: Այդ թղթակիցը քանի մը անգամ յիշեց Ճափոնական երկու զօրա-

բանականներ որոնք երեք շաբաթ առաջ անյայտ եղան, իր կարծիքով, անոնք Մուստէնի հիւսիսարեւելեան կողմն են եւ երկաթուղին զարնել կը պատրաստուին, Կ'ըսէ թէ, եթէ հոն են, Զօր. Քուրոփաթքին գրեթէ յուսահատական դիրքի մէջ կը գտնուի։ Սակայն դժուար է հաւատալ որ, եթէ այդպիսի վտանգ կայ, Ռուսերը անգիտակ ըլլան։ Ռուսական պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն Ռուս եւ Ճափոնական հեծելազօրաց միջեւ ընդհարում մը տեղի ունեցած է Վաֆանթիէնի մօտ, եւ Ճափոնական զուգարտակ մը գրեթէ ամբողջովին ընկնելու եղած։ Փուլանթիէնի հիւսիսակողմն ալ ուրիշ փոքրիկ ընդհարում մը մէջ Ճափոնցիներն ունեցան 26 մեռեալ եւ 37 վիրաւոր։ Սակայն Ռուսներն ստիպուեցան նահանջել։ — Մարաջախտ Եամակաթա Ճափոնական զօրաց սպարապետ անուանուեցաւ։ Այս տնօրինութիւնը վրդովիչ ազդեցութիւն ըրաւ Ռուսիոյ մէջ։ Պատերազմի դաշտէն հասնող վերջին լուրերը հակասական են։ Կ'ըսուի թէ Զօր. Քուրոփաթքին դէպ հարաւ կը քայլէ 70,000 զօրքով։ Թերեւս ալ ճշմարիտ է այս։ Զփորթ Արթհրի ալէն զոհողութեամբ ազատելու համար Կառավարութեան կողմէ ի գործ դրուած ճնշումն անտարակոյս մեծ է։ Սակայն սարսափելի կերպիւ ծանր է գործը, որու պիտի ձեռնարկէ քաջարի զօրավարը։ Թոքիօէ կը տեղեկագրուի թէ այսօր 200,000 Ճափոնցի զօրք պատրաստ պիտի ըլլային Փորթ Արթհրի վրայ քալելու։ Եթէ Զօր. Քուրոփաթքին նոյն իսկ կարող ըլլայ 100,000 զինուոր ի մի վայր հաւաքել, հազիւ հնարաւոր կը թուի որ կարենայ Քինչօէ անդին անցնիլ, զի Ճափոնցիներն անտարակոյս աւելի ամրացուցած են զայն քան զոր էր Ռուսերուն ձեռքը։ Բաց աստի, Ռուսերը Ճափոնական թնդանօթակիրներու կրակին պիտի ենթարկուին երկու կողմէն։ Քանի մը հեռագիրներու համաձայն, Ճափոնցիները Փորթ Արթհրի վրայ յարձակած են ծովէն ու ցամաքէն։ Զինական աղբիւրէ կը ծանուցուի թէ ետ մղուած են անոնք 5 000 կեանքի կորուստով, թէ Վլատիվոսթոքինաւաքաժինը Փորթ Արթհրի նաւաքաժինն միացած է եւ թէ նաւամարտի մը մէջ Ճափոնական չորս նաւ ընկղմած է։ Սակայն այս, ինչպէս եւ Փորթ Արթհրի անկման լուրը, հաւանօրէն ուղիղ չէ։

Այլեւայլ։ Օգնական զօրաց ժամանմամբ վերահաստատուեցաւ Թիպէթի եւ Հնդկաստանի Անգղիական զօրաց հաղորդակցութիւնը։ Թիպէթցիները յամառութեամբ պաշտպանեցին անոնց ճամբուն վրայ գտնուող գիւղ մը եւ շատ կորուստ

կրեցին, մինչ Անգղիացիներն ունեցան միայն 4 մեռեալ եւ 10 վիրաւոր։ Գիշեր մը մեծ խուժ մը դուրս ելաւ Թիպէթական բերդէ մը եւ պաշարեց Անգղիացիներուն բանակետը։ Հրացանաձգութեան սկսաւ մարտի ազդակ արձակելով, մինչ բերդին թնդանօթներն ալ անդադար գնտակ կը տեղային։ Բայց Անգղիացիները կորուստ չկրեցին, վասն զի Թիպէթցիները քաւական հեռու կեցած էին։ Անգղիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացաւ Թիպէթի նկատմամբ։ Անգղիա իրաւունք պիտի ունենայ Թիպէթի հետ առեւտրական պայմանագիր կնքելու, բայց պիտի յարգէ անոր անկախութիւնը։ — Սոմալիներու երկրին Անգղիական արշաւանքին վերջացած ըլլալն ասկէ յայտնի է որ արշաւախմբին հրամանատարը, Զօր. Էլլերթըն, եւ ուրիշ 46 սպաներ անցեալ շաբթու նաւով Անգղիա ուղեւորեցան։ — Գերմանիոյ եւ Հիւսիսային Ամերիկայի միջեւ ընդժողկայ նոր հեռագրապարանի մը հաստատման գործը լրացաւ։ Պարանին ովկիանային մասը 2,950 մղոն է եւ իբր 4,000 տակառաչափ կը կշռէ։ 11 օրէն հաստատուեցաւ։ — Բաւական կարեւորութիւն կ'ընծայուի Էտուրտ Թագաւորին ի մօտոյ Քիլ երթալու գործին, որու համար ընդարձակ պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Գերման թերթեր առ հասարակ բարեկամութեան ամրապնդում կը ջատագովեն ընդմէջ Գերմանիոյ եւ Անգղիոյ։ Բայց ոմանք խստիւ կը հակառակին, խորհելով թէ Անգղիոյ աւելի մերձեանալը կը նշանակէ Ռուսիայէ հեռանալ եւ թէ Ռուսիոյ բարեկամութիւնը Անգղիականէն աւելի օգտակար է Գերմանիոյ։ — Մր. Պալֆուր, Անկլեֆրանսական նոր համաձայնութիւնը վաւերացնելու առիթով տեղի ունեցած վիճաբանութեան պահուն, ըսաւ թէ ոչինչ գործուած է Գերմանիոյ կամ ուրիշ ոեւէ տէրութեան հետ եղած բարեկամական համաձայնութիւններու հակառակ։ Անկլեֆրանսական համաձայնութեան երկրորդ ընթերցումը տեղի ունեցաւ եւ ոչ ոք ընդդիմութիւն ըրաւ։ — Մէքլէնպուրկ-Շվէրինի մեծ դուքս Ֆրիտրիխ Ֆրանցի եւ Քրեպլըրանտի Ալբրատանորա իշխանուհին ամուսնութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի։ Մեծ դուքսը իր հօրն յաջորդեց 1897ին։ Ինք ալ, հարսն ալ, 1882ին ծնած են։ Մէքլէնպուրկ-Շվէրին վերջին մարդահամարին համաձայն ունի 607,770 բնակիչ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԳՈՂԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՅՈՒՐ ՊՅՈՒՆՅԱՆ

Ձեռագրութեան Եօզուրոյ Ամերիկացի Խան